

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

NÁHRADA ŠKODY Z POJIŠTĚNÍ ODPOVĚDNOSTI Z PROVOZU VOZIDLA

COMPENSATION FOR DAMAGE ARISING FROM MOTOR THIRD PARTY LIABILITY INSURANCE

Autor: Ondřej Melichar

Vedoucí diplomové práce: Dr. Milan Hradec

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a všechny prameny řádně vyznačil v textu. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 22. 3. 2014

.....

podpis

Poděkování

Za odbornou pomoc a velmi profesionální přístup při zpracování předkládané práce chci na tomto místě poděkovat vedoucímu práce panu Dr. Mgr. Milanu Hradcovi

Obsah:

Úvod

1 Pojištění obecně	10
1.1 Pojem pojištění	10
1.2 Historický exkurs do pojištění a pojišťovnictví	11
1.3 Členění pojištění	12
1.3.1 Sociální pojištění	12
1.3.2 Důchodové a nemocenské pojištění	13
1.3.3 Zdravotní pojištění	14
1.3.4 Zákonné pojištění odpovědnosti za pracovní úrazy a nemoci z povolání	14
1.3.5. Soukromé pojištění	15
2 Odpovědnost za škodu z provozu vozidla	18
2.1 Pojem odpovědnost obecně	18
2.2 Právní úprava odpovědnosti za škodu	19
2.3 Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků dle OZ	19
2.4 Škoda z provozu dopravního prostředku dle NOZ	22
2.5 Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu	24
2.5.1 Protiprávní jednání	24
2.5.2 Vznik škody	25
2.5.3 Příčinná souvislost	26
2.5.4 Zavinění	27
2.6 Subjektivní a objektivní odpovědnost dle NOZ	28
2.6.1 Subjektivní povinnost nahradit škodu či újmu	29
2.6.2 Objektivní povinnost nahradit škodu či újmu	29
2.7 Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	30
2.7.1 Vývoj právní úpravy pojištění odpovědnosti za škodu	30
2.7.2 Právní úprava pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla	33
2.7.3 Vznik pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla	35

2.7.4 Pojištěný	36
2.7.5 Územní rozsah pojištění	37
2.7.6 Věcný rozsah pojištění	37
2.7.7 zánik pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla	38
2.5 Česká kancelář pojistitelů	40
2.5.1 Hraniční pojištění	41
3 Pojistné plnění, způsob a náhrada škody	41
3.1 Škodná a pojistná událost	41
3.2 Pojistné plnění	43
3.2.1 Regresní náhrady	44
3.2.2 Jednorázové vypořádání budoucích nároků	45
3.3 Promlčení a prekluze dle OZ a zákona o pojistné smlouvě	47
3.3.1 Subjektivní promlčecí lhůta	47
3.3.2 Objektivní promlčecí lhůta	49
3.3.3 Vztah subjektivní a objektivní promlčecí lhůty	50
3.3.4 Promlčení nároků na pojistné plnění podle zákona o pojistné smlouvě	50
3.4 Promlčení a prekluze v NOZ	51
3.4.1 Subjektivní promlčecí lhůta dle NOZ	51
3.4.2 Objektivní promlčecí lhůta dle NOZ	53
3.4.3 Vztah subjektivní a objektivní promlčecí lhůty dle NOZ	53
3.4.4 Promlčení nároků na pojistné plnění podle zákona o pojistné smlouvě	54
3.5 Práva poškozeného na náhradu škody z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla	54
3.5.1 Náhrada věcné škody	57
3.5.2 Náhrada za ušlý zisk	58
3.5.3 Náhrada škody na zdraví	59
3.5.3.1 Náhrada za utrpenou bolest	59
3.5.3.2 Náhrada za ztížení společenského uplatnění	62
3.5.3.3 Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti	65
3.5.3.4 Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti	65

3.5.3.5 Náhrada za ztrátu na důchodu	66
3.5.3.6 Náhrada za účelně vynaložené náklady v souvislosti s léčením	67
3.5.3.7 Náhrada nákladů na výživu pozůstalých	67
3.5.3.8 Jednorázové odškodnění při usmrcení	71
3.5.3.9 Přiměřené náklady spojené s pohřbem	72
Závěr	74
Seznam použitých zdrojů	78

Úvod

Téma „Náhrada škody z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla“ jsem si zvolil proto, abych mohl sepsáním této práce přiblížit specifika jak pojišťovnické, tak právnické praxe při odškodňování škod plynoucích z provozu motorových vozidel. V dnešním světě, kdy i v naší republice evidujeme téměř 7 milionů motorových vozidel, je náhrada škody z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla nedílnou součástí všedního života. Práci jsem tedy chtěl čtenářům přiblížit pojmy z oblasti pojišťovnictví a stejně tak termíny používané v právní praxi, které mohou být v běžném životě užitečné, neboť se každý z nás může během mžiku ocitnout ať už v pozici pojištěného či poškozeného. Hlavní důvod této skutečnosti lze spatřovat v tom, že každá činnost, kterou v životě člověk uskutečňuje, přináší míru určitého rizika, ať už se jedná o riziko větší či menší. Asi není třeba polemizovat o tom, o jaké rizika se jedná, když se každodenně stáváme účastníky silničního provozu.

I zadané téma s sebou do předkládané práce přineslo určitá rizika, neboť dnem 1. 1. 2014 nabyl účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník (dále jen NOZ), který sebou přinesl značné množství mnohdy závažných změn, ať už se jedná o rozdílné pojmy v terminologii či téměř převratné změny v odškodňování jednotlivých nároků na náhradu škody.

Vzhledem k tomu, že ještě velmi dlouhou dobu budou poškozeným vznikat nároky na odškodnění dle dosavadní úpravy, vychází z dosavadní právní úpravy, ovšem s ohledem na NOZ, jehož důsledky a možné přínosy se v textu snažím zohlednit. Práce tedy nevychází pouze z právní úpravy účinné po rekodifikaci jednak z důvodu toho, že pojišťovny budou ještě dlouho vypořádávat poškozené dle dosavadní právní úpravy (škody či škodní a pojistné události vzniklé za doby trvání dosavadní úpravy), ale i z důvodu strohé úpravy jednotlivých nároků v NOZ. V této souvislosti je zřejmé, že výklad jednotlivých stručných ustanovení se bude vyvíjet v závislosti na rozhodovací činnosti soudů. S ohledem na skutečnost, že NOZ při odškodnění nevychází z žádných paušalizovaných částek, ale spíše ze zásad, ať už se jedná o spravedlnost či přiměřenost, nelze v tuto chvíli předvídat jakým směrem se při odškodňování jednotlivých nároků, bude ubírat praxe soudů či pojišťoven.

Práci jsem, při jejím zpracování, rozčlenil do 3 hlavních kapitol, členících se do dalších podkapitol.

Protože bylo mým záměrem přiblížit způsob náhrady škody z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla i široké laické veřejnosti v první části práce nabízí stručný exkurs do pojištění a pojišťovnictví. Ať už se jedná o historii a pojem pojištění či jeho základní členění.

V druhé části práce pojednává o odpovědnosti za škodu (povinnosti nahradit újmu). V jednotlivých podkapitolách této části jsou přiblíženy předpoklady k naplnění odpovědnosti či povinnosti nahradit škodu, ať už v dosavadní či nové úpravě obecného zákona. (OZ, NOZ) Další část této kapitoly se věnuje přímo pojištění odpovědnosti z provozu vozidla a nabízí přehled právní úpravy tohoto pojištění i s ohledem na jeho historii.

Ve třetí části se zaměřuji na samotnou náhradu škody a na vypořádání jednotlivých nároků, kterých se poškození mohou v souladu s českým právním řádem domáhat.

1. Pojištění obecně

V dnešní lidské společnosti má význam pojištění i pojišťovnictví stále větší váhu. Stejně tak roste právní povědomí občanů ve společnosti. Dnes už je všeobecně známou skutečností, že každá činnost sebou přináší určitá rizika. Každý člověk, každý podnikatelský subjekt, každá společenská či zájmová organizace se při své činnosti vystavuje nebezpečí vzniku škody a stejně tak vystavuje tomuto nebezpečí i své okolí. Škoda může vzniknout na majetku, na zdraví či životě, nebo třeba ve finanční oblasti při jakékoliv nahodilé události. Pojem „riziko“ a s ním uvedené pojmy „nebezpečí“ a „nahodilá událost“ úzce souvisejí s otázkou, k čemu vlastně slouží pojištění.¹ Nejstručněji a zároveň i nejvýstižněji lze pojištění charakterizovat jako „nástroj finanční kompenzace nepříznivých následků nahodilých jevů“

1.1 Pojem pojištění

Pojem pojištění je v právním řádu používáno, ale v žádném konkrétním právním předpise není tento pojem nikterak vymezen. Pojištění jako pojem je vymezen v dílech řady autorů, jež se zabývají problematikou pojišťovnictví a pojištění. Například autor M. Spirit uvedl, že pojištění lze charakterizovat jako činnost směřující k vytváření peněžního pojišťovacího fondu, tj. fondu,² který může sloužit ke krytí případných škod, vzniklých v důsledku nahodilých událostí.³ Náplň této finanční činnosti tvoří finanční operace, které souvisejí s tvorbou, rozdělováním a používáním peněžní masy a jejích částí. Peněžní masa představuje vlastně celkový souhrn všech hotovostních a bezhotovostních peněžních prostředků existujících v dané ekonomice.⁴

¹ Hradec, M., Křivohlávek, V., Zárybnická J., Pojištění a pojišťovnictví, Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Praha 2005, str. 10

² Platná právní úprava používá pojem „technické rezervy“

³ Spirit, M.: Pojistné právo. Praha Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000, s. 11

⁴ Karfíková, M., Příkrýl, V. a kolektiv: Pojišťovací právo. Praha, Leges, 2010, s. 12

1.2 Historický exkurs do pojištění a pojišťovnictví

Počátky pojištění je nutno hledat v hlubokém dávnověku, mnohem dříve, než se začalo pojištění rozvíjet v Anglii nebo v německých státech a pak i v Habsburské monarchii. Práce zabývající se dějinami pojištění uvádějí, že prvotní počátky pojištění počaly kolem roku 2500 př. n. l. ve starém Egyptě, neboť tam kameníci uzavírali vzájemné dohody o společném krytí výdajů za pohřby z pravidelně vybíraných příspěvků. Ve staré Babylónské říši, za vlády krále Chammurabího, uzavírali majitelé karavan dohody o vzájemném krytí ztrát, které mohly vzniknout při přepravě zboží na plánovaných cestách takových karavan.⁵

První dochovaná pojistná smlouva byla podepsána dne 13. 4. 1379 v Pise a zahájila v Evropě éru komerčního námořního pojištění a současně také počátky námořního práva. Centrem námořního práva se však později stal anglický Londýn. Pan Edward Loyd si v roce 1687 na Tower Street otevřel kavárnu, ve které se scházeli makléři, kteří měli za úkol pojišťovat lodě za nejvhodnějších podmínek. Po smrti Edwarda Loyda byla tato kavárna již známá jako informační pojišťovací centrum a bylo za svým účelem využíváno i nadále. Noví majitelé kavárny v roce 1720 dostali od parlamentu výlučné právo provozovat námořní pojištění a prostory tehdejší kavárny se následně změnila ve spolek samostatných upisovatelů.

V životním pojištění se odehrála revoluce v 18. století a zasloužil se o ni anglický vědec Edmond Hailey. Tento vědec zpracoval první úmrtnostní tabulky na základě zkoumání farních zápisů o narození a úmrtí obyvatel. Následně vznikly v roce 1756 první tabulky premiových sazeb v životním pojištění. Když pojistitelé odmítli pojistit matematika Dodsona, protože byl údajně ve svých 46 letech pro pojistitele moc starý, pustil se tento matematik do práce. Dodson rozprostřel riziko na celou skupinu a riziko klienta na období smlouvy. Vysoké náklady pojištění starého klienta se vyrovnaly nižšími náklady, když šlo o klienta mladého. Tento princip je v životním pojištění používám prakticky až do současnosti.

Pojištění se v habsburské monarchii, a tedy i na území českého státu, vyvíjelo dle hlavních proudů světové pojišťovací činnosti. Největší potřeba rostla spolu s rozvojem výroby a byla to poptávka po požárním pojištění. V roce 1777 byla zřízena pojišťovna proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku náradí a

⁵ V tomto místě je nutno podotknout, že uvedená tvrzení nejsou přesně doložena

dobytku, avšak svou činnost dlouho neprovozovala. Na českém území zahájily činnost dvě „zahraniční“ pojišťovny se sídlem v Terstu a ve Vídni. Skutečný počátek českého pojišťovnictví lze spatřovat v roce 1827, kdy byla v Praze založena První česká vzájemná pojišťovna, původně tedy pod jiným názvem.⁶

1.3 Členění pojištění

Pojem pojištění je používán v souvislosti s různými podobami pojištění. V prvé řadě je nutné rozdělit pojištění na veřejné a soukromé. Do veřejného pojištění je zahrnuto sociální, důchodové, nemocenské a zdravotní pojištění a do tohoto sektoru spadá i pojištění zaměstnavatelů za pracovní úrazy a nemoci z povolání. Soukromé pojištění se člení na dobrovolné a povinné, které se dále větví na zákonné a povinné smluvní pojištění.

1.3.1 Sociální pojištění

Sociálním pojištěním jsou kryta rizika mající sociální charakter a potřeby, jež z nich vyplývají. Smyslem tohoto pojištění je, aby občan svou činností sám sebe povinně zajišťoval pro případ budoucí pojistné události, nebo aby jej takto povinně zajišťoval někdo jiný. Mezinárodní klasifikací je sociální pojištění členěno na osm základních systémů: pojištění v mateřství, v nezaměstnanosti, ve stáří, při invaliditě, pojištění pozůstalých, úrazové, zdravotní, nemocenské a rodinné přídavky.⁷ V českém státě je zdravotní pojištění odděleno od ostatních druhů sociálního pojištění, neboť jej upravují zvláštní právní předpisy. Sociální pojištění je pojištěním zákonným. Sociální pojištění je dnes nejrozšířenější formou sociálního zabezpečení.

⁶ Marvan, M.: Dějiny pojišťovnictví v Československu. 1. díl – Dějiny pojišťovnictví v Československu do roku 1918. Praha, Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1989, s 29 a násl.

⁷ Hradec, M., Krivohlávek, V., Zárybnická J., Pojištění a pojišťovnictví, Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Praha 2005, str. 23

1.3.2 Důchodové a nemocenské pojištění

Toto pojištění má v našem středoevropském regionu bohatou tradici, neboť jeho počátky sahají až k Bismarckovým reformám na konci 19. století. Po vzniku samostatného českého státu bylo důchodové pojištění nadále koncipováno dle zahraničních sousedů Německa a Rakouska. V našem státě byl zákon o sociálním pojištění přijat v roce 1948.

- Důchodové pojištění chrání občany při ztrátě příjmů v důsledku stáří, dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu a při úmrtí živitele. Právní úprava tohoto pojištění je obsažena v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění ze dne 30. 6. 1995 ve znění pozdějších předpisů. Ze systému důchodového pojištění mohou být poskytovány následující dávky, jež jsou při splnění předepsaných podmínek, stanovených v zákoně o důchodovém pojištění, vypláceny formou důchodů:
 - Starobní důchod – je poskytován v případě, že pojištěnec dovrší určitého věku dle zákona. Při splnění podmínek stanovených právními předpisy může pojištěnec odejít do starobního důchodu předčasně.
 - Invalidní důchod – tento institut je poskytován pojištěncům za předpokladu, že poklesne jejich schopnost k soustavné pracovní činnosti. Dle míry poklesu pracovní schopnosti je v dnešní době přiznáván invalidní důchod prvního, druhého a třetí stupně, přičemž u poživatelů invalidního důchodu třetího stupně poklesla pracovní schopnost nejméně o 70%.
 - Vdovský a vdovecký důchod – Tento důchod je poskytován pozůstalým po manželovi či manželce, v případě, že zemřelý manžel (manželka) byl ke dni úmrtí poživatelem starobního nebo invalidního důchodu nebo v případě, že splnil podmínky nároků na takovýto

peněžitý důchod, dle zák. č. 155/1995 Sb.⁸

- Nemocenské pojištění je v našem státě realizováno systémem, který je zásadně jednotný pro všechny osoby, jež jsou výdělečně činné a které se tohoto pojištění dobrovolně účastní. Nemocenské pojištění je právně upraveno zákonem č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců a zákonem č. 88/1968 Sb., o prodloužení mateřské dovolené, o dávkách v mateřství a přídavcích na děti z nemocenského pojištění. Nemocenská je poskytována osobám, které splnili zákonné podmínky pro její výplatu, tedy těm, kteří v případě pracovní neschopnosti nepobírají plat. Do systému nemocenského pojištění spadají tyto dávky:

- Nemocenská
- Podpora při ošetřování člena rodiny
- Peněžitá pomoc v mateřství
- Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

1.3.3 Zdravotní pojištění

V systému našeho státu je zdravotní pojištění prozatím organizačně i finančně odděleno od sociálního pojištění a je upraveno zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. Tento zákon stanoví, že zdravotnímu pojištění podléhají všechny osoby mající trvalý pobyt na území českého státu, ale také osoby, které zde trvalý pobyt nemají, ale jsou zaměstnanci zaměstnavatele, který má sídlo na území.

1.3.4 Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za pracovní úrazy a nemoci z povolání

Toto zákonné pojištění právně upravuje Zákoník práce, zák. č. 262/2006 Sb., a podmínky vzniku a provozování zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu a nemoci z povolání jsou provedeny § 205d zák. č.

⁸ Ducháčková. E., Principy pojištění a pojišťovnictví, Ekopress, Havlíčkův Brod, 2009, str. 35

65/1965 Sb., neboť na toto ustanovení odkazuje zák. č. 262/2006 Sb., nový zákoník práce v ustanovení § 365. Provoz pojištění je upraven vyhláškou Ministerstva financí č. 125/1993 Sb., Jedním z nejdůležitějších důvodů tohoto zákonného pojištění je nutno zajistit zaměstnancům nároky na odškodnění škody na zdraví a to u méně stabilních, zejména malých a středních podnikatelských subjektů, a také v případě zániku zaměstnavatele bez právního nástupce nebo v případě insolventnosti zaměstnavatele poskytovat náhradu škody.⁹

1.3.5 Soukromé pojištění

Nejprve je nutno podotknout, že pojištění může mít více forem a to podle toho, na základě jakých právních skutečností pojištění vzniklo. Rozeznáváme dvě formy pojištění a to je pojištění zákonné a jehož zřízení podmiňuje zákonná povinnost a dále je to pojištění smluvní, které se dále člení na pojištění dobrovolné a pojištění povinné.

Stejně tak jak je pojištění členěno dle jednotlivých forem můžeme ho dělit i podle předmětu pojištění a to na pojištění majetku, osob nebo na pojištění odpovědnosti.

Obecným a základním předpisem je v České republice občanský zákoník, zák. č. 40/1964 Sb., či nový občanský zákoník, zák. č. 89/2012 Sb., Tyto dva kodexy je nutno označit jako „lex generalis“ a v případě, kdy není ve speciálních zákonech předmětná právní úprava stanovena, postupuje se podle těchto základních kodexů.

Jednotlivé druhy a formy pojištění jsou upraveny právní úpravou pojistné smlouvy a tato byla upravena až do 31. 12. 2004 v občanském zákoníku. Dne 1. 1. 2005 nabyt účinnosti zákon číslo 37/2004 Sb., zákon o pojistné smlouvě. V § 789 občanského zákoníku je zakotveno ustanovení, že zvláštní právní předpis může fyzické nebo právnické osobě uložit povinnost uzavřít pojistnou smlouvu (povinně smluvní pojištění). Zákon takovou povinnost stanovuje zejména pro ty činnosti, u nichž se předpokládá zvýšené riziko vzniku škody. Smyslem takové povinnosti je především to, aby se po vzniku škody poškozenému dostalo vždy náhrady škody i v případě, že by pojištěný škůdce neměl dostatek prostředků k její úhradě.

Zvláštní předpis může také stanovit, že pojištění vznikne bez uzavření pojistné

⁹ Hradec, M., Krivohlávek, V., Zárybnická J., Pojištění a pojišťovnictví, Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Praha 2005, str. 30

smlouvy na základě skutečnosti jiné (zákonné pojištění – v současnosti je v našem právním řádu zakotveno jediné zákonné pojištění, zavedené od roku 1993 a je jím pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za pracovní úrazy a nemoci z povolání).

Největší rozdíl mezi zákonným pojištěním a právě povinným smluvním pojištěním je ten, že u povinného smluvního pojištění je možnost výběru ze spektra pojistitelů a není tak stanovena pojišťovna, která jako jediná provozuje takové pojištění. Dalším rozdílem je využití takových stimulů, jako jsou například bonus nebo malus.¹⁰ NOZ pamatuje na pojištění ve svém Dílu 15, kde pojištění řadí do tzv. odvážných smluv a částečně ruší zákon o pojistné smlouvě.

„Zařazení ustanovení o pojistné smlouvě do občanského zákoníku bylo diskutováno již při projednávání věcného záměru občanského zákoníku, jakož i při zdejších předchozích rekodifikačních pokusech. Návrh zpracovaný na počátku 90. let minulého stol. na tehdejší úřadu federální vlády, jakož i návrh koncepce občanského zákoníku předložený Ministerstvem spravedlnosti v r. 1996 k veřejné diskusi předpokládaly úpravu soukromého pojištění v rámci občanského zákoníku. Věcný záměr schválený v r. 2001 jako podklad pro vypracování tohoto návrhu, počítal v této souvislosti s dvěma variantními řešeními, a to buď s úpravou pojistné smlouvy v občanském zákoníku, anebo ve zvláštním zákoně. Vzhledem k tehdy připravovanému zvláštnímu zákonu o pojistné smlouvě, převážilo při schvalování věcného záměru občanského zákoníku posléze druhé z uvedených řešení. V průběhu prací na osnově se však stále více ukazovalo, že teoretické i praktické důvody mluví pro řešení první. Především vystupuje do popředí hledisko, že občanský zákoník má jako určující a univerzální kodex soukromého práva obsahovat co možná úplnou kodifikaci smluvních typů. U pojistné smlouvy zakládající soukromé pojištění je její začlenění do kodexu občanského práva zvláště důležité a i ze systematického hlediska logické, neboť se jedná o právní úpravu svou povahou obecně se dotýkající soukromého života lidí a provázející jej v úzkém sepětí (srov. Švestka, J. - Zoulik, F. - Knappová, M. - Mikeš, J. Nad vývojem i současným stavem rekodifikace českého soukromého práva in AUC-Iuridica, 1-2/2003, s. 50, kteří zdůrazňují, že pojistná smlouva „patří do občanského zákoníku“.). Nelze rovněž přehlédnout, že soukromé pojištění úzce navazuje na řadu institutů upravených občanským zákoníkem (např. již samotná úprava vzniku, změn a zániku závazků, pojetí škody, jakož i úprava

¹⁰ Karfíková, M., Příkryl, V. a kolektiv, Pojišťovací právo, Leges, Praha, 2010, s. 285

povinnosti nahradit škodu, popřípadě jinou újmu, a mnohé další). Z těchto důvodů se pro zařazení pojistné smlouvy do civilního kodexu jasně vyslovila i různá odborná fóra (např. závěry celostátních konferencí k rekodifikaci občanského práva pořádané v Olomouci 20. - 22. 6. 2005 a 30. 11. - 1. 12. 2005). Poukazovalo-li se v diskusích na zásadu proporcionality občanského zákoníku, vzhledem k níž by měla být úprava soukromého pojištění rozdělena na obecnou část zahrnutou do občanského zákoníku a zvláštní část svěřenou speciální zákonné úpravě, pak takto uvažovaný model - jakkoli odpovídá řešení, uplatněnému např. v Rakousku - není vhodný ani teoreticky, ani prakticky. Celková úprava závazku z pojistné smlouvy není rozsahem neúměrná vůči navržené právní úpravě některých dalších obligací: např. navržená úprava koupě je rozsahem stejná jako navržená úprava pojištění, navrhovaná úprava nájmu ji rozsahem dokonce výrazně přesahuje. Zvláště z praktických důvodů je třeba poukázat i na to, že rovněž nové pojetí obecných obligačních institutů v první hlavě této části vyžaduje, aby se jim dosud zvláštní úprava soukromého pojištění přizpůsobila.“¹¹

¹¹ Důvodová zpráva k NOZ ze dne 3. února 2012

2. Odpovědnost za škodu z provozu vozidla

2.1 Pojem odpovědnost obecně

V této části práce je vysvětlen pojem „právní odpovědnost“, to jak je koncipována, uvedeny předpoklady, které musí být naplněny, aby ke vzniku odpovědnosti, dle našeho právního řádu, došlo.

K pojmu „právní odpovědnost“ nabízí právní teorie hned několik výkladů. První výklad právní odpovědnosti vychází z toho, že daný subjekt odpovídá za to, že svou povinnost splní a nikoliv až následně za to, že svou povinnost nesplnil. Odpovědnost tedy vzniká současně s tím, jak vznikne povinnost a trvá až k okamžiku, kdy dojde k porušení povinnosti.¹²

Dle další teorie není odpovědnost považována za hrozbu sankci, nýbrž za sankci samotnou, následující až po porušení právních předpisů a vznikající případně následkem významné právní skutečnosti, jež škodní následky vyvolala. Z výše uvedeného je zřejmé, že jestliže by v prvním případě byla odpovědnost za škodu považována přímo již za hrozbu sankcí, nemohla by být „následkem porušení právního vztahu“, tedy za co je všeobecně považována. Další právní koncepce právní odpovědnost člení na dvě fáze. Primární fáze působí jako preventivně ochranné opatření, jedná se tedy o potenciální sankci za případné porušení povinností, či za vznik právně významné skutečnosti, která může následně vyvolat škodní následky. Druhou fází této koncepce je případné nesplnění primární povinnosti, jež se projeví následným sankčním opatřením, tedy povinností nahradit škodu. Všeobecně tedy platí, že právní odpovědnost je sankce za porušení právní odpovědnosti nebo za vznik právně významné skutečnosti, na základě níž vznikne škoda. Právo spojuje s porušením povinnosti či se vznikem právně významné právní skutečnosti, která škodu způsobila, určité právní následky, které směřují k tomu, aby k porušování právních skutečností nedocházelo a aby byly následky porušení napraveny.¹³

¹² Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 56

¹³ Kubů, L., Hungr, P., Osina, P., Teorie práva, Linde, Praha, 2007, s. 237

2.2 Právní úprava odpovědnosti za škodu

Obecná právní úprava odpovědnosti za škodu byla až do konce loňského roku součástí občanského zákoníku a to v ustanovení § 420 odst. 1 a 3 a to jako odpovědnost, u níž je vyžadováno zavinění. Právní úprava obsažená v § 420a občanského zákoníku je někdy chápána jako úprava obecné skutkové odpovědnosti,¹⁴ někdy je považována za zvláštní úpravu povinnosti nahradit škodu způsobenou provozní činností.¹⁵ Nejvhodnější se jeví vycházet z toho, že úprava obsažená v § 420 odst. 1 a 3 občanského zákoníku je obecnou úpravou subjektivní odpovědnosti za škodu a všechny ostatní úpravy obsažené v občanském zákoníku a i v dalších právních předpisech jsou úpravami zvláštními. V § 420a občanského zákoníku je upravena odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností. Jde o úpravu objektivní odpovědnosti za způsobenou škodu, která však připouští liberaci, tedy možnost „vyvinít se“.¹⁶ Liberačním důvodem, který připouští uvedená úprava je např. vznik škody, v důsledku neodvratitelné události, která však nemá původ v provozu. Jedná se o vyšší náhodu (casus maior), tedy událost způsobenou vyšší mocí (vis maior), kterou nebylo možné odvrátit a předvídat ani při vynaložení nejvyššího úsilí (přírodní katastrofy, tzn. zemětřesení, povodně, apod.). Liberačním důvodem, který umožňuje tato právní úprava je jednání poškozeného, dle ust. § 441 občanského zákoníku, které vedlo ke vzniku škody.

2.3 Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku dle OZ

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků je v občanském zákoníku zařazena jako jeden ze zvláštních případů odpovědnosti za škodu (§§ 427-431 OZ). Je postavena na principu odpovědnosti bez zřetele na zavinění - objektivní odpovědnosti. Občanský zákoník vychází ze zvláštní povahy provozu dopravních prostředků, která je zdrojem zvýšeného nebezpečí a zvýšené

¹⁴ Holub, M., Bičovský, J., Odpovědnost za škodu, Linde, Praha, s. 24

¹⁵ Eliáš, K., Občanský zákoník, Velký akademický kalendář, 1. svazek, Linde, Praha, 2008, s. 790

¹⁶ Kobliha, I., Elischer, D., Hochman, J., Hunjan Koblihová, R., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka, Leges, Praha, 2012, s. 28

možnosti způsobení škod na lidském zdraví i na majetku.

Základem této objektivní odpovědnosti je škoda vyvolaná zvláštní povahou provozu dopravního prostředku. To znamená, že předpoklady vzniku této odpovědnosti jsou škoda, zvláštní povaha daného provozu a příčinná souvislost mezi nimi. Toto ustanovení není ve vztahu k obecné odpovědnosti podle § 420 OZ ustanovením speciálním, nýbrž obě skutkové podstaty stojí vedle sebe. Z tohoto důvodu se poškozený může domáhat náhrady škody vůči provozovateli dopravního prostředku podle § 427 OZ na základě objektivního principu a proti řidiči dopravního prostředku podle § 420 OZ (na základě subjektivního principu).

Za provozovatele se dle soudní praxe považuje ten, kdo má právní a faktickou možnost s dopravním prostředkem disponovat, to bývá zpravidla jeho vlastník, ovšem ten nemusí být vždy totožný s osobou zapsanou v technickém průkazu vozidla. Za provozovatele je považována i osoba užívající vozidlo na základě smlouvy o koupi najaté věci. Provozovatel odpovídá za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků i tehdy, půjčí-li vozidlo krátkodobě jiné osobě. Není však vyloučeno, aby poškozený uplatnil nárok na náhradu škody přímo vůči této osobě. Pracovník, který poskytl zaměstnavateli své motorové vozidlo k plnění úkolů vyplývajících z provozní činnosti zaměstnavatele, zůstává provozovatelem motorového vozidla a odpovídá za škodu ve smyslu tohoto paragrafu. V případě motorových vozidel, která jsou součástí společného jmění manželů, vychází judikatura z toho, že jejich provozovateli jsou zpravidla oba manželé. Odpovědnost provozovatele nalezneme v judikatuře již v rozhodnutí (R 16/1969) jestliže byla škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu, nemůže se provozovatel zprostit odpovědnosti, a to ani poukazem na neodvratitelný úkon třetí osoby.

Odpovědnost provozovatelů je ve smyslu ust. § 427 OZ dána v případě, jde-li o škodu vyvolanou zvláštní povahou provozu dopravních prostředků. Zákon nedefinuje, co se rozumí zvláštní povahou provozu a taková definice ani není možná. Vychází se z toho, že zvláštní povahou provozu se projevují typické vlastnosti provozu, spočívající v jeho určité nebezpečnosti, a které jsou způsobilé vyvolat škodu. Pokud škoda vznikla bez souvislosti se zvláštní povahou provozu, není dána odpovědnost za škodu podle § 427 OZ. Provozem se rozumí i příprava k jízdě, udržování ve stavu způsobilosti k jízdě a nutné úkony po skončení jízdy. Již samo uvedení motoru do chodu patří k provozu, bez ohledu na skutečnost, kde se tak stalo (na vozovce, v garáži, na veřejně přístupném prostranství) a zda se tím

avedlo vozidlo do pohybu či nikoli.

Odpovědnost provozovatele dopravního prostředku není bezvýjimečná. Provozovatel se může odpovědnosti zprostit ze zákonem stanovených liberačních důvodů (§ 427 OZ). Jde především o případ, kdy škoda nebyla způsobena okolností, jež má svůj původ v provozu dopravních prostředků. Liberačním důvodem je zde tedy tzv. vnější náhoda (*vis maior*), spočívající např. v přírodní události (povodeň, vichřice apod.), v zásahu třetí osoby či v útoku zvířete, a to za předpokladu, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat. Soudní praxe dovodila, že při hodnocení neodvratitelnosti škody je nutno vycházet z objektivního měřítka, tj. hodnotit, zda škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškeré možné péče, kterou lze po kterémkoliv provozovateli za dané konkrétní situace požadovat. Důkazní břemeno o existenci liberačního důvodu tíží provozovatele. Dle ust. § 430 OZ dále *„místo provozovatele odpovídá ten, kdo použije dopravního prostředku bez vědomí, nebo proti vůli provozovatele. Provozovatel odpovídá společně s ním, jestliže takové užití dopravního prostředku svou nedbalostí umožnil.“*¹⁷ V tomto ustanovení OZ pamatuje na situace, kdy spravedlivě nelze požadovat po provozovateli, aby nesl odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku, neboť nemohl s dopravním prostředkem disponovat. OZ pamatuje také na právní úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou střetem provozů (§ 431 OZ). Jedná se o způsobu vypořádání náhrady škody v případě střetu provozů dvou či více provozovatelů. Jde pouze o vypořádání mezi střetnuvšími se provozovateli navzájem, a ve vztahu ke škodě, která vznikla jim samotným. Odpovědnost je zde založena na objektivním odpovědnostním principu - účasti na způsobení škody; to však nevylučuje, aby v rámci objektivní odpovědnosti střetnuvších se provozovatelů bylo přihlédnuto i ke skutečnosti, zda příčinou vzniku škody byl zaviněný protiprávní úkon některého z provozovatelů. Byla-li při střetu provozů způsobena škoda třetí osobě, odpovídají provozovatelé této osobě na základě ust. § 427 a násl. OZ. Jejich společná odpovědnost má povahu odpovědnosti solidární. V praxi bývá § 431 OZ aplikován tak, že se při střetu dvou provozů určí míra účasti provozovatelů, kteří byli účastníky střetu a podle toho se posoudí rozsah odškodnění. V řadě případů tedy dojde k tomu, že pojištěný škůdce bude i poškozeným a naopak. Míra

¹⁷ Ust. § 430 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb.,

účasti se vyjadřuje v procentech a může se pohybovat v rozmezí od 100% až po 0%.

2.4 Škoda z provozu dopravního prostředku dle NOZ

Skutkové podstaty povinností nahradit újmu uvádí NOZ ve svém 16. Dílu, ve kterém je zakotvena právní úprava škod způsobené provozem dopravních prostředků (§ 2927 – 2932 NOZ). Tato ustanovení upravují povinnost k náhradě škody či újmy na straně osoby provozující dopravu (tj. dopravců v osobní i nákladní dopravě) a provozovatelů vyjmenovaných dopravních prostředků - vozidel¹⁸, plavidel nebo letadel, s výjimkou prostředků poháněných lidskou silou. Jedná se o období ust. § 427 a § 428 OZ, které se však rozšiřuje i na nemotorová vozidla a nemotorová plavidla (tj. např. na koňský povoz, psí spřežení, sáně jedoucí z kopce díky gravitaci) s výjimkou dopravních prostředků poháněných lidskou silou. Výše uvedené subjekty jsou povinny k náhradě škody či újmy vyvolané provozem dopravního prostředku bez ohledu na zavinění. Své povinnosti k náhradě se nemůže provozovatel zprostit, jestliže škoda či újma byla způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se povinnosti k náhradě zprostí, jen v případě, jestliže prokáže, že škodě či újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat. Ustanovení § 2928 NOZ upravuje povinnost k náhradě

¹⁸ Vymezení pojmu vozidla je obsaženo v zákoně č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích:

Silniční vozidla se rozdělují na tyto základní druhy:

- a) motocykly,
- b) osobní automobily,
- c) autobusy,
- d) nákladní automobily,
- e) speciální vozidla,
- f) přípojná vozidla,
- g) ostatní silniční vozidla.

Zvláštní vozidla se rozdělují na tyto základní druhy:

- a) zemědělské nebo lesnické traktory a jejich přípojná vozidla,
- b) pracovní stroje samojízdné,
- c) pracovní stroje přípojně,
- d) nemotorové pracovní stroje nebo nemotorová vozidla tažená nebo tlačena pěšky jdoucí osobou,
- e) vozíky pro invalidy s motorickým pohonem, pokud jejich šířka nebo délka přesahuje jeden metr, jejich konstrukční rychlost převyšuje 6 km.h-1 nebo jejich maximální přípustná hmotnost převyšuje 450 kg.

Pro účely tohoto zákona se zvláštním vozidlem rozumí i mobilní stroj, průmyslové zařízení schopné přepravy nebo vozidlo bez karoserie, ve kterých je zabudován spalovací motor.

škody či újmy osob, jež převzaly dopravní prostředek do opravy. Stejně jako v dosavadní právní úpravě je stanoveno, že po dobu převzetí vozidla je povinen k náhradě opravce stejně jako provozovatel. Nově však již není podmínkou to, aby opravy byly prováděny v rámci podnikání. Dosavadní ust. § 430 odst. 2 OZ dle soudní judikatury dopadalo pouze na provozovatele opraven, tj. nikoli na případy, kdy si vlastník vozidla dohodl opravu např. u svého známého, nepodnikatele. V praxi činí někdy problém rozlišení situací, kdy se ještě jedná o provoz motorového vozidla a kdy je tedy dána odpovědnost podle § 2927 NOZ. Podle judikatury se provozem vozidla rozumí stav, kdy vozidlo jede, stejně tak když stojí, ale je v chodu motor. Provozem vozidla jsou také příprava k jízdě a bezprostřední výkony po ukončení jízdy, stejně jako výkony potřebné k udržování vozidla. V případě pracovních strojů jde o provoz vozidla tam, kde pracovní stroj jede, pohybuje se z místa na místo, bez ohledu na to, zda při takové činnosti vyvíjí i nějakou pracovní činnost (například hrabe radlicí, stříká čisticí prostředek). Naopak podle § 2927 NOZ by se neposuzovaly případy, kdy jde o ryze pracovní činnost stroje, tj. škoda je vyvolána činností specifického pracovního zařízení vozidla (bagrovací lžíce, jeřábové rameno). Co se týče rozsahu náhrady škody, i nadále platí princip, že při škodě na věci způsobené ztrátou nebo odcizením věci, má povinnost k náhradě škody provozovatel jen tehdy, pozbyl-li poškozený možnost je opatrovat. Ust. § 2930 NOZ nově zakotvuje fikci, že nelze-li určit provozovatele dopravního prostředku, považuje se za něj jeho vlastník.¹⁹ Dalším významným ustanovením je § 2932 NOZ, který stanoví „*Střetnou-li se provozy dvou nebo více provozovatelů a jedná-li se o vypořádání mezi těmito provozovateli, vypořádají se provozovatelé podle své účasti na způsobení vzniklé škody*“²⁰. Podle toho ustanovení se řeší určení podílů na způsobené škodě mezi dvěma provozovateli, případně mezi pojistiteli těchto provozovatelů. Je však nutné vzít v úvahu, že vůči třetím osobám (např. spolujezdcí) jsou tyto provozovatelé povinni nahradit škodu společně a nerozdílně, pokud se na vzniku dopravní nehody podíleli oba. Ustanovení tak řeší až následné vypořádání mezi provozovateli.

¹⁹ Ust. § 2930 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

²⁰ Ust. § 2932 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

2.5 Předpoklady vzniku právní odpovědnosti za škodu

K tomu, aby došlo ke vzniku odpovědnosti za škodu, musí býti naplněni následující skutečnosti: protiprávní úkon, ten spočívá v jednání či opomenutí odpovědné osoby anebo právně významná skutečnost, která je objektivně způsobilá vyvolat škodní následky, dále vznik škody jako majetkové újmy a kauzální nexus, tj. příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem a škodou anebo právně významnou skutečností a škodou. V případě, že se jedná o subjektivní odpovědnost, pak k těmto předpokladům náleží také zavinění odpovědné osoby.²¹

Proto, aby se mohl poškozený úspěšně domáhat svých nároků, musí prokázat, kromě vzniku škody, také její rozsah a výši, protiprávnost úkonu, kterým byla tato škoda způsobena či právně významnou událost, s níž zákon spojuje vznik odpovědnosti za škodu. Jak je výše uvedeno, tak dále musí prokázat také příčinnou souvislost mezi vznikem škody a protiprávním jednáním či právně významnou událostí, jež škodní následky vyvolala. V případě, že nebudou prokázány uvedené základní předpoklady, nemůže poškozený uspět se svými požadavky na náhradu škody. V takovém případě by totiž nebyl dán právní základ nároku na náhradu škody.²²

2.5.1 Protiprávní jednání

Porušení právní povinnosti je prvním z předpokladů odpovědnosti za škodu tímto porušením vzniklou. Za protiprávní jednání (protiprávní jednání – delikt) je nutno označit jednání, které je v rozporu jak s objektivním, tak subjektivním právem. *„Zakládá-li § 420 povinnost k náhradě škody porušením právní povinnosti, lze uvážit, že právní povinnosti koreluje subjektivní právo jiného, a že tedy porušení právní povinnosti implikuje porušení subjektivního práva a že jen taková situace zakládá právo na náhradu škody. Právní povinnost lze chápat nejen jako povinnost uloženou subjektivním právem, ale i jako povinnost někoho vůči někomu. Lze tedy mít za to, že k protiprávnosti ve smyslu § 420 odst. 1 sám rozpor s objektivním*

²¹ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 58

²² Holub, M. a kolektiv, Občanský zákoník, Komentář, 1. Svazek § 1 – 487, Linde, Praha, 2002, výklad k ust. § 420

právem nestačí a že musí být porušeno i subjektivní právo.“²³ Porušení právní povinnosti a následná vznik škody, může vyplývat ze smlouvy, ze zákona anebo z rozhodnutí státního orgánu. Porušení právní povinnosti, je nutno vykládat jako projev vůle, se kterým právní předpisy spojují právní následky. Úkonem však není jen aktivní jednání, nýbrž i nečinnost, neochota, prostá neochota něco učinit nebo opomenutí určitého jednání tam, kde naopak takové jednání zákon ukládá. Protiprávní úkon je úkonem objektivním a je dán samotným porušením právní povinnosti, bez ohledu na skutečnost, zda tak bylo učiněno zaviněně či nezaviněně. Plně postačuje, že je v rozporu s objektivním právem (nexus protiprávnosti) a nezáleží na tom, zda se váže na úkon subjektu k zavinění způsobilého či nezpůsobilého subjektu.²⁴ Nejvyšší soud ČR se v minulosti zabýval nesplněním rozhodnutí státního orgánu a v rozhodnutí vedeném pod spisovou značkou 25 Cdo 902/2008 ze dne 26.5.2010 judikoval: *„Jestliže oprávněnému subjektu již nelze věc vydat v důsledku jejího zničení, ztráty nebo odcizení, stává se soudní rozhodnutí ukládající tuto povinnost nevykonatelným a povinnost v něm uložená zanikne. Povinnému subjektu však zároveň vzniká odpovědnost za škodu, která nesplněním jeho povinnosti druhé straně vznikla, a namísto vydání věci tak nastupuje nárok na finanční náhradu.*“²⁵ Dovolací soud tedy došel v tomto řízení k závěru, že v důsledku nesplnění rozhodnutím určené povinnosti došlo na straně oprávněného ke vzniku skutečné škody, a to škody v podobě ušlého zisku.²⁶

2.5.2 Vznik škody

Druhým a podstatným předpokladem pro naplnění odpovědnosti za škodu dle Občanského zákoníku je vznik škody. Samotnou škodu však občanský zákoník nikdy nedefinoval, avšak v právní teorii i soudní praxi se pojem „škoda“ chápe jako újma, která nastala v majetkové či nemajetkové sféře u poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, a tedy penězi. Při klasifikaci pojmu

²³ Eliáš, K., Občanský zákoník, Velký akademický kalendář, 1. svazek, Linde, Praha, 2008, s. 795

²⁴ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 59

²⁵ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu, č.j. 25 Cdo 902/2008 ze dne 26.5.2010

²⁶ Kobliha, I., Elischer, D., Hochman, J., Hunjan Koblihová, R., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka, Leges, Praha, 2012, s. 29

„škoda“ je třeba vycházet z obsahu, rozsahu a způsobu její náhrady. Jek je zřejmé z uvedeného, škodu lze členit na majetkovou a nemajetkovou, přímou či nepřímou, skutečnou škodu či ušlý zisk, případně škodu mimořádnou nebo nepředvídatelnou.²⁷ Dle způsobu náhrady škody dále členíme škody na škody hrazené v penězích či uvedením do původního stavu a podle rozsahu náhradové povinnosti pak na limitované a hrazené bez omezení.²⁸

Český právní řád vztahuje právo na náhradu škody pouze ke škodám na majetku a k újmám na zdraví a na životě. Některé nemajetkové újmy tak dle našich právních předpisů tvoří součást náhrady škody na základě výslovného ustanovení zákona. Právo na peněžitou náhradu nemajetkové újmy vedle náhrady za majetkovou újmu stanovuje český právní řád pouze u náhrady škody na zdraví. Jedná se o náhradu za utrpenou bolest, náhradu za ztížení společenského uplatnění a za úmrtí.²⁹

Škodou tedy rozumíme majetkovou újmu, která je vyčíslitelná a nahraditelná v penězích. Jde tedy především o poškození, ztrátu nebo zničení „věci“. Škodou se však rozumí i skutečnost, když poškozený musí vynakládat náklady, které by nemusel vynakládat v případě, že by nenastala škodní událost. V případě, že dojde v důsledku škodní události k zániku majetkového práva bez jeho uspokojení nebo například ke znemožnění výkonu majetkového práva, jedná se též o škodu a to škodu skutečnou. O škodu se jedná i v takovém případě, že poškozený nedosáhl toho, čeho by dosáhl, kdyby nenastala škodní událost. V takovém případě se jedná o ušlý zisk.³⁰

2.5.3 Příčinná souvislost

Dalším předpokladem pro naplnění odpovědnosti za škodu je existence příčinné souvislosti (kauzálního nexu). Při posouzení odpovědnosti je nutné rozlišit pojmy „způsobení škody“ a „protiprávnost jednání“ či existenci právně významné skutečnosti na straně škůdce. Je třeba si uvědomit, že ne každé protiprávní jednání

²⁷ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 59

²⁸ Eliáš, K., Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu, Právní rádce č12/2007, s. 8

²⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2008, s. 1065

³⁰ Kobliha, I., Elischer, D., Hochman, J., Hunjan Koblihová, R., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka, Leges, Praha, 2012, s. 35

či existence právně významné skutečnosti způsobí škodu a naopak škoda může vzniknout i bez přičinění protiprávního jednání. Zejména z tohoto důvodu k naplnění odpovědnosti za škodu nesmí chybět kauzální nexus jako objektivní kategorie. Tato příčinná souvislost musí být založena protiprávním jednáním nebo právě právně významnou skutečností a mezi těmito instituty musí existovat vztah příčinné souvislosti³¹ Porušení právní povinnosti je tedy objektivní příčinnou vzniku škody a tato příčinná souvislost zároveň determinuje rozsah škody (§ 431, 438 odst. 2 Občanského zákoníku), která bude nahrazena. Český právní řád nezakládá pojem „příčinná souvislost“ a ani jej ve svých právních předpisech nevyužívá. Tento pojem, stejně jako pojem „škoda“, nalezneme v právní teorii a také v judikatuře a to zejména v nezbytné podmínce „conditio sine qua non“ a tedy, že by ke vzniku škody nedošlo v případě, že by se škůdce nedopustil protiprávního jednání, neboť v případě, že by škoda vznikla i bez protiprávního jednání, absentuje v tomto vztahu právě příčinná souvislost. Samotné zjištění, zda je dána příčinná souvislost či není, záleží na lidském úsudku, v případě soudního sporu o náhradu škody pak na úsudku rozhodujícího soudu, který si však na pomoc může přizvat znalce, ke zpracování znaleckého posudku, v určitých odborných otázkách. Jedná se tedy o otázku skutkovou a důkazní břemeno, stejně tak jako při prokazování protiprávního jednání a vzniku škody nese poškozený.³²

Nejvyšší soud České Republiky se ke zjišťování existence příčinné souvislosti vyjádřil v rozhodnutí 1 Cz 59/90 a judikoval: „*Příčinná souvislost mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody na zdraví musí být bezpečně prokázána; nestačí zde pouhá pravděpodobnost*“³³

2.5.4 Zavinění

V případě, že jde o úmyslné nebo nedbalostní porušení jakékoliv právní povinnosti či závazku, jedná se o zavinění. A právě zavinění presumuje dosavadní i současná právní úprava subjektivní odpovědnosti za škodu. Odpovědnosti za způsobenou

³¹ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 69

³² Kobliha, I., Elischer, D., Hochman, J., Hunjan Koblihová, R., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka, Leges, Praha, 2012, s. 36

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR č.j. 1 Cz 59/90 ze dne 27. 9. 1990

škodu se může zprostit ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil.

2.6 Subjektivní a objektivní povinnost nahradit škodu či újmu dle NOZ

Na úvod této podkapitoly je vhodné vysvětlit změnu některých pojmů v právní úpravě odpovědnosti za škodu. Nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, právní úprava zcela opouští pojem odpovědnosti za škodu, jež byl používaný dosavadním zákonem č. 40/1964 Sb., občanským zákoníkem. S pojmem odpovědnosti za škodu se tak v novém občanském zákoníku nesetkáme ani v názvu jednotlivých částí právní úpravy, ani v jednotlivých ustanoveních. Důvod této změny lze spatřovat v přetrvávající kritice zužujícího významu pojmu odpovědnosti za škodu, který byl koncentrován na škodu v podobě majetkové újmy. Kompenzace nemajetkové újmy byla v občanském zákoníku připouštěna jen výjimečně. Nový občanský zákoník proto nově namísto pojmu odpovědnost za škodu používá termín povinnost nahradit újmu, která obecně zahrnuje náhradu majetkové nemajetkové újmy. Vzhledem k dlouhodobému používání dosavadního občanského zákoníku se pojem odpovědnosti za škodu stal v odborné i široké laické veřejnosti zažitým a zcela určitě se s ním budeme setkávat ještě dlouhou i po účinnosti nové právní úpravy. Právní povinnost nahradit škodu či újmu dle NOZ (dříve tedy odpovědnost za škodu) je v právní teorii definována jako povinnost strpět sankci za porušení právní povinnosti, stanovené právními normami. Porušením povinnosti stanovené právní normou vzniká nový právní vztah mezi škůdcem a poškozeným, jehož obsahem je nová právní povinnost. Jedná se o právní následek spojený s porušením právní povinnosti, tzv. sankční povinnost. Z důvodu zvýšené ochrany poškozených NOZ v některých případech zakládá povinnost k náhradě újmy nezávisle na případném protiprávním jednání škůdce a podmínkou vzniku nároku na náhradu újmy je existence jiné právně významné skutečnosti (např. provoz vozidla), která byla příčinou vzniku újmy. Charakter povinnosti k náhradě škody či újmy rozlišujeme stále na subjektivní (subjektivní odpovědnost dle OZ) či objektivní (objektivní odpovědnost dle OZ).

2.6.1 Subjektivní povinnost nahradit škodu či újmu

Předpokladem vzniku subjektivní povinnosti nahradit škodu či újmu je porušení právní povinnosti (protiprávní úkon či protiprávnost) a vznik škody či újmy. U subjektivní povinnosti nahradit újmu zkoumáme kromě příčinné souvislosti mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody či újmy, také zavinění.

V případě vzniku subjektivní povinnosti nahradit škodu či újmu má škůdce povinnost nahradit škodu či újmu jen tehdy, pokud došlo k porušení právní povinnosti a škodu či újmu způsobil škůdce vlastním zaviněním, a to buď úmyslně, nebo z nedbalosti. NOZ vychází z předpokládaného (presumovaného) zavinění škůdce ve formě nedbalosti.

2.6.2. Objektivní povinnost nahradit škodu či újmu

Předpoklad vzniku objektivní povinnosti nahradit škodu či újmu je v první řadě zákonem kvalifikovaná událost (škodná událost) či porušení smluvní povinnosti, dále vznik škody či újmy a nakonec existující příčinná souvislost mezi zákonem kvalifikovanou událostí a vznikem škody či újmy. Objektivní povinnost nahradit škodu či újmu vzniká v důsledku zákonem stanovené právně významné skutečnosti. Škůdce má v tomto případě povinnost nahradit škodu či újmu bez ohledu na to, zda vznik škody či újmy zavinil. Tento druh povinnosti býval v dosavadní právní úpravě označován také jako odpovědnost za výsledek. U tohoto druhu povinnosti nahradit škodu či újmu existují případy, kdy se škůdce může zprostit své povinnosti k náhradě pomocí definovaných liberačních důvodů³⁴ (viz § 2913 NOZ), a tedy v případě, že prokáže, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy bránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli, nebo se prokáže zavinění poškozeného³⁵ (viz § 2918 NOZ). V dalších případech, už se škůdce své povinnosti nahradit škodu či újmu žádným způsobem nemůže zprostit, a proto bývá tato povinnost k náhradě označována jako absolutní povinnost nahradit škodu či újmu.

³⁴ Ust. § 2913 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

³⁵ Ust. § 2918 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

2.7 Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

2.7.1 Vývoj právní úpravy pojištění odpovědnosti za škodu

Počátky právní úpravy pojištění odpovědnosti za škodu jsou spojené se samotnými počátky pojišťovacího práva. Již ve starém řeckém právu se vyskytoval institut tzv. *collegia*, to bylo jakési sdružení osob, založené s účelem vydělení škody v případě případné majetkové ztráty. Autoři, kteří se věnují římskému právu, se ve svých pracích zmiňují o různých formách zajišťování, avšak žádnou, včetně podobných institutů vzniklých za feudalismu, není možné považovat za regulaci kvalitativně podobnou pojišťování tak, jak je chápáno v dnešní době.³⁶

Poprvé na právní úpravu pojišťovací smlouvy, a tedy i na právní úpravu pojištění za škodu, pamatovalo oficiální vyjádření v rakouském občanském zákoníku ABGB z roku 1811. Byla zařazena do 29. hlavy zákoníku a tedy pojata jako smlouva „odvážná“ a byla tak přiřazena mezi smlouvy, které „slibují a přijímají naděje ještě nejistého prospěchu.“³⁷ V této souvislosti je podotknout, že v této době ještě nebyly v Rakousku o pojišťovnictví žádné konkrétní představy.

Pojišťovací smlouva se, podle toho jak byla v této době právně upravena, nedala považovat za nic jiného, než sázku a hru. Postupem času však stále vzrůstala potřeba a poptávka po pojištění a tedy nutnost podrobnější právní úpravy pojistné smlouvy. To však nenaplnil ani obchodní zákoník, vydaný ve snaze sjednotit a nahradit dosud platné dílčí úpravy, ze dne 17. prosince 1862. Pojišťovnictví mělo v této době opravdu patriarchální charakter, neboť proti pár pojišťovacím společnostem stála masa nepojištěných. Protože nepostačovala nedostatečná právní úprava obsažená v občanském i obchodním zákoníku potřebám pojišťovacích společností, hrály hlavní roli všeobecné pojistné podmínky, které musely být hlavní právním podkladem pojišťovacích smluv. Nutno podotknout, že pojistnými podmínkami byl vždy určen také obsah smlouvy a smlouva byla přizpůsobována potřebám jednotlivým pojištěným. Všeobecné pojistné podmínky podléhaly státnímu schválení, to plynulo z ustanovení pojišťovacího regulativu z roku 1896 a ten také nařizoval, které podstatné ustanovení musejí být součástí pojistné

³⁶ Rebro, K., Římské právo súkromé, Bratislava, 1980, s. 92, s. 118

³⁷ Rakouský občanský zákoník ABGB z roku 1811, § 1267

smlouvy.³⁸ Smlouva musela obsahovat osm základní bodů:

1. Co možná nejjasnější definice případů, pro které je pojištění sjednáváno. Tento bod obsahoval také případné výluky z pojištění.
2. Předmět pojištění, který bylo třeba označit co možná nejpresněji dle předmětu své podstaty.
3. Způsob pojištění. Zde bylo nutno uvažovat:
 - a. Při životním pojištění o tabulce, dle které bylo pojištění sjednáno.
 - b. Při majetkovém pojištění o tom, zda měl být pojištěn předmět ve své celé obecné hodnotě nebo jen jeho určitá část.
4. Povinnosti pojištěného:
 - a. Pravdivý popis možného nebezpečí v době, kdy byl učiněn návrh smlouvy.
 - b. Přesné placení pojistného.
 - c. Povinnost oznámit případný vznik škody.
5. Povinnosti pojišťovacího ústavu:
 - a. Povinnost oznámit pojištěnému, že byl předložený návrh na pojistnou smlouvu přijat nebo zamítnut.
 - b. Povinnost v případě oznámení škody, která záležela v tom, aby byla včas vyřešena.
 - c. Povinnost při zrušení pojistné smlouvy.
6. Zásady vyšetření škody a placení náhrady.
7. Zvláštní případy, kde přestává vzájemný závazek; například:
 - a. Strana nebyla povinna smlouvu zachovat, když ústav oznámenou mu změnu nebo stanovil jiné podmínky či jiné pojistné.
 - b. Společnost nebyla povinna dát náhradu v případě, že byla škoda zaviněna úmyslně či trestuhodnou nedbalostí.
8. Stanovení případných výjimečných podmínek, které vyplývaly ze zvláštní povahy rizika.³⁹

³⁸ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 19

³⁹ Náležitosti všeobecných pojišťovacích podmínek stanovil pojišťovací regulativ z roku 1896 v § 11. Jinak podrobněji k tomu Horst, E., Základy pojišťovnictví, Praha 1905, s. 15; ukázky z všeobecných pojišťovacích podmínek uvedeny např. v publikaci Horn, J., Pojistné právo, Praha, 1934, s. 789n.

Rozhodujícím se ovšem stal až rok 1905, neboť v tomto roce byl uveřejněn předběžný návrh vlády na znění zákona o pojišťovací smlouvě a zároveň k němu bylo vyžadováno vyjádření odborníků z právní teorie i praxe. Několikrát přepracovaná předloha zákona o smlouvě pojišťovací byla přijata v roce 1917.

Za zvláště významný označuje literatura zabývající se historií pojištění vydání vládního nařízení č. 505/1920 Sb., které umožnilo pojišťovnám s účinností od 3. srpna 1920 provozovat pojištění odpovědnosti za škodu (povinné ručení). Toto vládní nařízení bylo později doplněno dalším vládním nařízením č. 156/1927 Sb., kterým se měnila úprava rozsahu ručení pojištěnců za škody z provozu motorových vozidel. V Praxi toto nařízení znamenalo fakt, že pojištěnci museli hradit škodu do výše 400 Kč a pokud škoda přesáhla tuto hranici, tak 10% z částky převyšující 400 Kč.⁴⁰

Vyvíjení společnosti na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století si vynutilo řadu nových právních předpisů z oblasti pojišťovnictví a ten možná nejvýznamnější byl zákon o obligatorním pojištění zákonné odpovědnosti pro všechny motorová vozidla, sloužící živnostenské dopravě osob a nákladů za plat. Vývoj automobilismu v této době volal po zásadnějších změnách právní úpravy v této oblasti a tak ihned po uzavření II. Mezinárodní smlouvy z roku 1926 o jízdě automobily, začal počátek příprav novelizace stávajících předpisů.

Jedním z nejvýznamnějších právních předpisů, výhradně pojišťovacího charakteru, byl zákon o povinném (obligatorním) pojištění zákonné odpovědnosti – o dopravě motorovými vozidly (č. 198/1932 Sb.). V tomto zákoně bylo zakotveno, že vláda určí výši pojistné částky pro každý druh vozidla a zároveň zde byly zakotveny také limity pojistného plnění. (např. v případě úrazu jedné osoby nejvýše 100. 000 Kč). V roce 1935 byl vydán nový tzv. velký automobilový zákon (č. 81/1935 Sb.), který nově upravoval zejména zajištění nároku třetích osob. Podle tohoto zákona byl povinen každý držitel registrovaného vozidla, pojistit sebe, případně provozovatele vozidla, proti následkům odpovědnosti z provozu těchto vozidel u některé pojišťovny v Československu nebo uložit k úhradě závazků z této odpovědnosti kauci na úřadu, v jehož rejstříku bylo vozidlo evidováno.⁴¹

Nejvýznamnější událostí v oblasti právní úpravy pojišťovnictví bylo nesporné

⁴⁰ Nová pojištění v oboru pojištění automobilního, Československé assekurační listy 1927, Horn, J., Pojistné právo, Praha, 1934, s. 27

⁴¹ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 42

prosazení unifikace pojistného práva soukromého v roce 1934. Zákon o pojistné smlouvě (zák. č. 145/1934 Sb.) byl vyhlášen dne 20. července 1934 a Československé pojišťovnictví se tak konečně dočkalo ucelené právní úpravy soukromého pojistného práva.⁴²

K další novelizaci došlo až po válce, a to 21 prosince roku 1950, kdy byl přijat nový zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě. Na základě tohoto zákona se pojišťovna za úplaty zavazovala hradit škodu v mezích smlouvy – při pojištění majetku. Při pojištění osob se pak zavazovala platit smlouvou určené částky, nastane-li ve smlouvě uvedená pojistná příhoda. Dalším mezníkem byl rok 1964, když byla právní úprava pojištění začleněna do občanského zákoníku (č.40/1964 Sb.) a následně byla doplněna třemi vyhláškami Ministerstva financí:

- Vyhl. č. 48/1964 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění majetku
- Vyhl. č. 49/1964 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění osob
- Vyhl. č. 50/1964 Sb., o pojistných podmínkách pro pojištění odpovědnosti za škody.

Vyhláška č. 197/1964 Sb., stanovila rozsah a podmínky zákonného pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel. Tato vyhláška platila ve znění vyhlášky č. 65/1970 Sb., a byla vydána na základě zmocnění daného § 16 písm. e) vládního nařízení č. 54/1953 Sb., o provozu na silnicích.⁴³

S účinností od 1.1.1975 byla vyhláška č. 123/1974 Sb., která nahradila vyhlášku č. 197/1964 Sb., a která upřesnila a stanovila nové podmínky a rozsah zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobené provozem motorových vozidel. Na základě této vyhlášky provozovala toto pojištění Česká státní pojišťovna.

2.7.2 Právní úprava pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla

Jak je patrné z předchozí kapitoly pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla má zvláštní a samostatnou právní úpravu jak v českém právním

⁴² Haesner, F. O reformě pojišťovacího zákonodárství v ČSR, pojistný obzor, XIII, 1934-1935

⁴³ Chaloupecký, J., Marvan, M., Dějiny pojišťovnictví v Československu, 3.díl, Praha, 1997, s.111

řádu, tak i v evropském právu. Na našem území má dlouholetou tradici, jako povinné, pro všechny držitele motorových vozidel bylo zavedeno již zákonem č. 81/1935 Sb., o jízdě motorovými vozidly. V období centrálně řízené ekonomiky mělo formu zákonného pojištění se všemi prvky monopolního, nekonkurenčního pojištění a právní úprava byla obsažena zejména ve vyhláškách, které stanovily rozsah a podmínky zákonného pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel – Vyhláška č. 167/1964 Sb.; vyhláška č. 123/1974 Sb., a konečně vyhl. č. 492/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Zásadní změna byla provedena později, a to zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ze dne 13. července 1999, který nabyl plné účinnosti dne 1. ledna 2000. Tímto zákonem byl učiněn jeden ze základních kroků ve směru transformace pojistného trhu a přizpůsobení se tržním podmínkám a zvyklostem trhu společenství.⁴⁴ Na základě této právní úpravy došlo téměř po padesáti letech k demonopolizaci pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a k jeho návratu ze zákonného pojištění k soukromému smluvnímu pojištění, byť povinně smluvnímu. K zákonu č. 168/1999 Sb., byla také vydána vyhláška č. 205/1999 Sb., kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Tento zákon byl několikrát novelizován. Například dne 11. května 2005 byla přijata tzv. „pátá motorová směrnice“. Nejdůležitějšími ustanoveními, která mění dikci předchozích směrnic tuto úpravu obsahující, jsou změny týkající se limitů pojistného plnění a upuštění od kontrol pojištění z provozu vozidel ze strany členských států, v případě, kdy na jejich území vstupuje vozidlo z jiného členského státu.

Významné změny tohoto zákona byly především reakcí na změny v komunitárním právu, které má zvláštní úpravu pro pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrolu povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění. Základním cílem harmonizace právních předpisů členských států týkajících se tohoto pojištění je zejména zjednodušení a zlepšení podmínek získání pojistné ochrany i odpovídající náhrady škody způsobené provozem vozidla osobami tímto provozem poškozenými. Je třeba si uvědomit, že hustota provozu vozidel každým rokem stoupá, vozidla se pohybují na širokém teritoriu, a to nejen v

⁴⁴ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 111

rámci států Evropského hospodářského prostoru (EHP), a tím neustále narůstá riziko škod způsobených jejich provozem. Navíc toto pojištění hraje významnou úlohu v oblasti neživotního pojištění. Nelze se tedy divit, že jak komunitární legislativa, tak i legislativa členských států EHP, českou republiku nevyjímaje, je v neustálém pohybu. Je tedy jasné, že představa, že právní řád v dané oblasti bude dlouhou dobu neměnný, není reálná. I přesto zůstávají neměnnými základní principy, na kterých je pojištění odpovědnosti z provozu vozidla postaveno. Jedním z nich je princip smluvního, tedy soukromého pojištění, které dává záruku splnitelnosti závazků vzniklých z jeho provozování a současně i prostor pro přistoupení rozsahu pojištění, včetně výše pojistného, skutečnému riziku. K výše uvedenému v této kapitole je třeba ještě zmínit podstatnou vyhlášku č. 205/1999 Sb., která upravuje zejména náležitosti dokladu o pojištění, který je obecně nazýván zelenou kartou, náležitosti dokladu o hraničním pojištění, o době trvání pojištění, dále pak územní rozsah pojištění. Vyhláška dále upravuje uplatnění přírážek na nepříznivý průběh pojištění (malus) a poskytování slev v případě příznivé škodní kvóty (bonus) a povinnosti pojistitelů provozující uvedené povinné pojištění platit příspěvky České kanceláři pojistitelů. Závěrem zmíním ještě vyhlášku č. 309/2004 Sb., která pak nově upravuje náležitosti dokladu o hraničním pojištění a dále nově vymezuje seznam států, na jejichž území je odpovědnost za škodu způsobená provozem vozidla daným pojištěním kryta, tj. ČR, státy EU a další státy Evropského hospodářského společenství (Island, Lichtenštejnsko, Norsko).⁴⁵

2.7.3 Vznik a pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla

Povinnost uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel v souladu s ustanovením § 4 zákona č. 168/1999 Sb. má každý vlastník či spoluvlastník vozidla, jehož provoz na dálnici, silnici, místní nebo veřejně přístupné účelové komunikaci (dále jen „pozemní komunikace“) je podmíněn existencí platného pojištění odpovědnosti.⁴⁶ Ustanovení § 4 a § 26 zákona o pojištění odpovědnosti za škodu z provozu vozidla však nevylučuje

⁴⁵ Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 205/1999 Sb., kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění vyhlášky č. 429/2002 Sb.

⁴⁶ ust. § 4 zákona č. 168/1999 Sb., zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

uzavření pojistné smlouvy s třetí osobou ve prospěch vlastníka vozidla. V takovém případě je pak pojistníkem ten, kdo pojistnou smlouvu uzavírá bez ohledu na jeho vztah k vozidlu. Povinnost uzavřít pojistnou smlouvu vzniká povinné osobě nejpozději v okamžiku, kdy začne provozovat vozidlo na pozemní komunikaci. Z obecně platné zásady, podle níž nelze provozovat na pozemních komunikacích vozidlo bez platného pojištění odpovědnosti, vyplývá možnost sjednat pojištění jen na dobu, po kterou hodlá vlastník vozidlo na pozemních komunikacích skutečně provozovat, tzv. sezónní pojištění. Vozidly, jejichž vlastníci jsou povinni uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti, jsou taxativně vymezeny v § 2 písm a) zákona č. 168/1999 Sb.:

silniční vozidlo druhu motocykl, tříkolka nebo čtyřkolka, osobní automobil, autobus, nákladní automobil, speciální automobil, tahač, přípojně vozidlo, traktor, pracovní stroj samojízdný (např. silniční válec, rýpadlo, lopatkový nakladač, půdní fréza, jeřáb, odklízecí stroj, kombajn, buldozer, vysokozdvizný vozík, finišér, multikára, rolba na úpravu ledu apod.), pracovní stroj přípojný (kompresor, postřikovač, secí stroj, rozmetadlo hnojiv apod.), jednonápravový traktor s přívěsem. Za vozidlo se pro účely tohoto pojištění odpovědnosti nepovažuje invalidní vozík.⁴⁷

V této části práce považuji za nutné zmínit se o časovém rozsahu pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou z provozu vozidla. Z hlediska likvidace pojistné události je totiž pro pojistitele nutné, na rozdíl od likvidace ze zákonného pojištění, ověřovat jednak existenci platné pojistné smlouvy o pojištění odpovědnosti a rovněž časovou platnost této pojistné smlouvy. Pro naplnění těchto předpokladů je rozhodující, aby ke škodní události došlo v době trvání platného pojištění.

2.7.4 Pojištěný

Na rozdíl od ostatních druhů pojištění odpovědnosti za škodu nelze při uzavírání pojistné smlouvy odpovědnosti za škodu způsobenou z provozu vozidla

⁴⁷ Bušta, P., Přikryl, V., Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla s komentářem, Venice Music Production, Praha, 2014, s 8 a násl.

jednoznačně identifikovat a určit pojištěného, neboť ten je jednoznačně určen až v případě pojistné události. Je jím v souladu s § 2 písm. f) zákona č. 168/1999 Sb., ten, na jehož odpovědnost za škodu se pojištění vztahuje, což je v návaznosti na § 6 odst. 1 tohoto zákona každá osoba, která odpovídá za škodu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě. Pojištěnou osobou může být provozovatel vozidla nebo ten, kdo v souladu s ustanovením § 430 OZ odpovídá vedle nebo společně s provozovatelem, například řidič vozidla.

2.7.5 Územní rozsah pojištění

Ve smyslu znění § 6 odst. 3 zákona vztahuje se pojištění na škodnou událost, ke které došlo na území České republiky a států, jejichž seznam je uveden v § 4 vyhlášky č. 205 /1999 Sb., kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Těmito státy jsou: Albánie, Andora, Belgie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Makedonie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Jugoslávie, Kypr, Lichtenštejnsko, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Moldávie, Monako, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Velká Británie, Německo, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina a Vatikán.⁴⁸ Dojde-li ke škodné události na území kteréhokoliv z vyjmenovaných států, je pojištěním kryta bez ohledu na to, kde k ní došlo. To znamená, že pro územní rozsah pojištění neplatí to, co je podstatné pro vznik povinnosti uzavřít pojistnou smlouvu, totiž provoz na veřejných pozemních komunikacích. Je-li sjednáno platné pojištění, pak je v případě škodné události povinností pojistitele nahradit škodu i tehdy, došlo-li k ní na kterémkoliv jiném místě než na dálnici, silnici, místní či veřejně přístupné účelové komunikaci.

2.7.6 Věcný rozsah pojištění

V souladu s ustanovením § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., se pojištění vztahuje

⁴⁸ ust. § 4 vyhlášky č. 205 /1999 Sb., kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

na poškozeným uplatněné a prokázané nároky na náhradu:

- škody na zdraví nebo usmrcením
- škody vzniklé poškozením, zničením nebo ztrátou věci, jakož i škody vzniklé odcizením věci, pozbyla-li fyzická osoba schopnost ji opatrovat
- škody, která má povahu ušlého zisku
- účelně vynaložených nákladů, spojených s právním zastoupením poškozeného při uplatňování výše uvedených nároků⁴⁹

2.7.7 Zánik pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla

Zákon č. 168/1999 Sb., pamatuje také na zánik pojištění a ve speciálním ustanovení § 12 uvádí taxativně důvody zániku pojištění:

- změna vlastníka** - Pojištění v důsledku změny vlastníka zaniká dnem, kdy pojistník tuto změnu ohlásil pojistiteli. Na rozdíl od dále uvedených případů je pro tento zánik podstatná skutečnost oznámení pojistiteli. Dokud se pojistitel o změně vlastníka od pojistníka nedozví, pojištění nezanikne, což má samozřejmě za důsledek, že v případě škodné události, pokud k ní dojde před okamžikem, kdy se pojistitel o změně vlastníka dozvěděl, provádí se likvidace z pojistné smlouvy původního vlastníka.
- zánik vozidla** - Pojištění v důsledku zániku vozidla zaniká dnem, kdy vozidlo přestalo fyzicky existovat. Zánikem vozidla se v souladu s pojistnými podmínkami pro pojištění odpovědnosti za škodu z provozu vozidla rozumí faktický a trvalý zánik vozidla, zejména z důvodu jeho neopravitelného poškození, neschválení technické způsobilosti pro jeho provoz nebo stáří. Dokladem o zániku vozidla je čestné prohlášení vlastníka vozidla nebo potvrzení osoby oprávněně provádějící faktické zlikvidování vozidel.
- vyřazení vozidla z evidence vozidel** - Pojištění v důsledku vyřazení vozidla

⁴⁹ ust. § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

z evidence zaniká dnem tohoto vyřazení. Dokladem o vyřazení vozidla je znehodnocený technický průkaz, v němž je dopravním inspektorátem potvrzeno vyřazení.

- d) **odcizení vozidla** - Pojištění v důsledku odcizení vozidla zaniká okamžikem odcizení vozidla. Protože není vždy možné tento okamžik přesně určit, pak podle zákona nejpozději pojištění odpovědnosti zanikne okamžikem, kdy Policie ČR přijala oznámení o odcizení vozidla. U tohoto důvodu zániku je důležité, že konec pojištění tu nastává v hodinách (resp. i minutách), neplatí tedy obecná zásada, že pojištění končí uplynutím posledního dne pojištění. Pokud škodní událost nastane do zániku pojištění, je z pojištění likvidní (například tedy v situaci, kdy odcizení nastalo v noci a není znám přesný okamžik odcizení. Vlastník nahlásil polici odcizení až ráno, ale v mezidobí již zloděj způsobil s vozidlem dopravní nehodu).
- e) **nezaplacení pojistného** - Pro zánik pojištění nezaplacením pojistného platí odlišná právní úprava než je obvyklé u jiných druhů pojištění (§ 801 obč. zák.). Neplatí-li pojistník pojistné, zanikne pojištění uplynutím 30 dnů od doručení upomínky k zaplacení dlužného pojistného, pokud pojistník v této lhůtě dlužné pojistné neuhradí. Z hlediska náhrady škody z pojištění této odpovědnosti tedy bude proto nutné zkoumat, kdy začala zmíněná třicetidenní lhůta běžet. Pokud pojistník upomínku převezme, je tímto dnem okamžik převzetí. Pokud ji nepřevzme, tato skutečnost ošetřena v jednotlivých pojistných podmínkách k „povinnému ručení“ a dle nich je písemnost doručena dnem, kdy přijetí bylo její odepřeno, odmítne-li ji adresát bezdůvodně přijmout. Nebyl-li adresát zastižen a písemnost byla uložena doručovatelem na poště, považuje se písemnost za doručenou posledním dnem úložní lhůty, i když se adresát o uložení nedozvěděl. Pokud by škodní událost nastala až po zániku, není možné případnou škodu jako následek z této události, nahradit z předmětné pojistné smlouvy.⁵⁰

⁵⁰ ust. § 12 zákona č. 168/1999 Sb., zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

2.5 Česká kancelář pojistitelů

Česká kancelář pojistitelů je organizace, která byla zřízena na základě zákonem o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a ustanovení § 18 a násl. tohoto zákona vymezují právní postavení této instituce, její organizaci a předmět její činnosti. Česká kancelář pojistitelů (dále jen ČKP) je v zákoně 168/1999 Sb., definována jako kancelář a je to organizace sídlící v Praze, která má sdružuje pojišťovny, které ve státě mají Českou národní bankou uděleno oprávnění provozovat pojištění odpovědnosti. ČKP je právnickou osobou mající právní subjektivitu a pro účely zákona 168/1999 Sb., je ČKP tuzemskou pojišťovnou pro jejíž činnost se použijí ustanovení zákona o pojišťovnictví.⁵¹ V ustanovení § 18 Zák. č. 168/1999 Sb., jsou uvedeny podmínky vzniku a zániku členství v ČKP. Členové kanceláře jsou za členství povinni platit příspěvky, ze kterých je financována činnost ČKP. Členové kanceláře ručí za její závazky do výše svých příspěvků a právě pro tyto účely jsou členové povinni vytvářet technické rezervy.⁵²

Sama Česká kancelář pojistitelů má řadu svých povinností. Jednou z těch hlavních je správa Garančního fondu. Tento fond je vytvářen právě z příspěvků pojistitelů a také z pojistného z hraničního pojištění. Garanční fond je velice důležitý institut, neboť díky němu ČKP poskytuje náhradu škody na zdraví či životě v případě, že je způsobená nezjištěným, nebo nepojištěným vozidlem. V dalším případě může plnit za pojišťovnu, která není schopna dostát svých závazků nebo z fondu poskytuje plnění ze zákonného pojištění.⁵³ Tento fond v poslední řadě kryje také škody způsobené cizozemským vozidlem pojištěným hraničním pojištěním.

Nad činnostmi ČKP dozoruje Ministerstvo financí a to při všech jejích činnostech. ČKP dále spolupracuje se státními orgány ve věcech týkajících se pojištění odpovědnosti a vede evidenci a statistiku pro účely pojištění odpovědnosti.

⁵¹ Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví

⁵² Kopecký, K., Povinné ručení – otázky a odpovědi, GRADA Publishing, Havlíčkův Brod 2002, str. 56

⁵³ Ust. § 29 zák. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, kdy s účinností od 1.1.2000 přešly práva a povinnosti České pojišťovny, a.s., vzniklé ze zákonného pojištění na Kancelář

2.5.1 Hraniční pojištění

V této části práce považuji za důležité zmínit se o hraničním pojištění. Hraniční pojištění je upraveno v § 14 zák. č. 168/1999 Sb., a podle tohoto ustanovení je povinen toto pojištění uzavřít každý řidič cizozemského vozidla, který není držitelem zelené karty vydané pojišťovnou v cizím státě a jehož pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla na území České republiky není zaručenou kanceláří pojistitelů cizího státu. Pojistnou smlouvu uzavírá řidič cizozemského vozidla s ČKP při vstupu takového vozidla na území české republiky a vztahuje se na škodní události, které nastaly na území České republiky nebo na území jiného členského státu Hraniční pojištění je uzavíráno nejméně na dobu 15 dní a v případě neuzavření tohoto pojištění nesmí Policie ČR umožnit jízdu takovému vozidlu po území České republiky.⁵⁴

⁵⁴ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 122

3. Pojistné plnění, způsob a náhrada škody

3.1 Škodná a pojistná událost

Definice škodné a pojistné události bývá obsažena v jednotlivých pojistných podmínkách k pojištění odpovědnosti za škodu z provozu motorového vozidla. Škodná událost je zde definována jako událost, která by mohla být důvodem vzniku práva na náhradu škody způsobené provozem vozidla. V souladu s touto definicí je za škodnou událost, která je důležitá zejména z hlediska časového rozsahu pojištění, nutno považovat dopravní nehodu, při níž je provozem vozidla způsobena škoda třetí osobě (poškozenému).

Pojistnou událostí je pak vznik povinnosti pojišťovny uhradit za pojištěného poškozenému škodu způsobenou provozem vozidla. Vznik povinnosti pojistitele je vázán na současné splnění následujících předpokladů:

1. škoda byla způsobena provozem vozidla
2. škodná událost nastala v době trvání pojištění
3. je dána odpovědnost pojištěného za vzniklou škodu
4. nejedná se o výluky z pojištění
5. nárok poškozeného je řádně uplatněn a prokázán

Rozhoduje-li o náhradě škody soud, platí, že pojistná událost nastala teprve dnem, kdy rozhodnutí, podle něhož má pojišťovna plnit, nabylo právní moci. Z výše uvedeného vyplývá, že okamžik vzniku škodné a pojistné události se nemusí shodovat a dále že z jedné škodné události může vzniknout více pojistných událostí. Pro pojištění odpovědnosti stanoví zákon č. 168/1999 Sb., v § 3 odst. 2 minimální limity pojistného plnění ve výši 35 milionů pro škodu na zdraví nebo usmrcením pro každého zraněného nebo usmrceného a 35 milionů pro škodu věcnou a škodu mající povahu ušlého zisku dohromady pro všechny nároky všech poškozených.⁵⁵ Limitem pojistného plnění se rozumí nejvyšší hranice plnění pojišťovny z jedné

⁵⁵ Bušta, P., Příkryl, V., Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla s komentářem, Venice Music Production, Praha, 2014, s 25

škodné události. Dohodnutý limit pojistného plnění je uveden v pojistné smlouvě zvlášť pro škodu na zdraví, zvlášť úhrnně pro věcnou škodu a ušlý zisk a zvlášť pro náklady právní ochrany. Jak vyplývá ze zákona, a je již uvedeno výše, pro škodu na zdraví se limit pojistného plnění uvedený v pojistné smlouvě vztahuje zvlášť na každého poškozeného a zahrnuje i náklady léčení vynaložené zdravotní pojišťovnou na léčení tohoto poškozeného. Pro věcnou škodu a ušlý zisk se limit pojistného plnění uvedený v pojistné smlouvě vztahuje úhrnně na všechny nároky všech poškozených. Převyšuje-li součet nároků více poškozených limit pojistného plnění týkající se těchto škod, plnění pojišťovny každému z nich se snižuje v poměru sjednaného limitu pojistného plnění k součtu nároků všech poškozených. Postupuje se podle následujícího vzorce:

Výše pojistného plnění = výše nároku poškozeného * (35mio či sjednaný limit plnění / součet celkové výše nároků všech poškozených)⁵⁶

Náhrada nákladů právního zastoupení poškozeného při uplatňování nároků se hradí mimo uvedené limity a není omezena. Limit plnění stanovený pro náklady právní ochrany se vztahuje na jednu škodnou událost. Pokud ale k soudnímu řízení o náhradě škody, k němuž se náklady právní ochrany váží, dojde z podnětu pojišťovny, uhradí je pojišťovna v plné výši bez ohledu na limit pojistného plnění, sjednaný v pojistné smlouvě.

3.2 pojistné plnění

Zákon o pojištění odpovědnosti za škodu z provozu vozidla v § 9 odst. zakotvuje speciální institut tzv. přímého nároku poškozeného. V souladu s ním má poškozený právo uplatnit svůj nárok na plnění z pojištění přímo vůči pojišťovně, což výrazně usnadňuje jeho postavení, protože v takovém případě není závislý na splnění oznamovací povinnosti pojištěným. Nejde však o přímý nárok v pravém slova smyslu, jehož důsledkem by bylo právo poškozeného na plnění z pojištění, ale

⁵⁶ Bušta, P., Přikryl, V., Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla s komentářem, Venice Music Production, Praha, 2014, s 26

pouze o nárok přímého uplatnění nároku u pojistitele (aniž by musel být před tím nebo zároveň s tím uplatněn u toho, kdo za škodu odpovídá). Tato skutečnost je významná zejména při posuzování otázky případného promlčení nároku poškozeného, kdy zůstává zachována lhůta podle ustanovení § 106 OZ, neplatí tedy lhůta daná § 104 OZ.

Pojišťovna je povinna plnit poškozenému do patnácti dnů po obdržení pravomocného rozhodnutí soudu o náhradě škody nebo od skončení šetření nutného ke zjištění její povinnosti uhradit za pojištěného, v rozsahu a ve výši podle příslušného právního předpisu, poškozeným uplatněný a prokázaný nárok na náhradu škody. V případě, že nemůže být šetření pojišťovny ukončeno do jednoho měsíce po tom, kdy se o pojistné události dozvěděla, je pojišťovna povinna poskytnout poškozenému na jeho písemnou žádost úhradu přiměřené části nároků, které poškozený uplatnil a prokázal (zálohu či tzv. částečné plnění).⁵⁷

Nahradil-li pojištěný poškozenému škodu nebo její část přímo, má právo, aby mu pojišťovna vydala to, co by jinak z tohoto pojištění poskytla, a to až do výše, v jaké by byla povinna nahradit škodu poškozenému za pojištěného. Za tímto účelem je pojišťovna oprávněna přezkoumat a zhodnotit všechny skutečnosti týkající se vzniku práva na plnění z pojištění, jakoby k náhradě škody pojištěným nedošlo.

3.2.1 Regresní náhrada

Za určitých podmínek a situací má pojistitel právo požadovat od pojištěného náhradu toho, co za něho plnil. Jedná se zejména o situaci, když pojištěný způsobil škodu úmyslně či porušil základní povinnosti týkající se provozu na pozemních komunikacích nebo způsobil škodu vozidlem, kterého použil neoprávněně.⁵⁸ Dalšími důvody může být nesplnění povinnosti vůči pojistiteli (neoznámení události), nebo zejména způsobení škodní události pod vlivem omamné či návykové látky. Ustanovení v § 10 zák. č. 168/1999 Sb., upravuje právo pojistitele vůči pojištěnému na úhradu finančních částek, které za něho uhradil, a to v taxativně

⁵⁷ ust. § 9 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

⁵⁸ Hradec, M., Krivohlávek, V., Zárubnická J., Pojištění a pojišťovnictví, Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., Praha 2005, str. 73

vymezených případech. Důkazní břemeno ovšem leží na straně pojistitele.⁵⁹

3.2.2 Jednorázové vypořádání všech budoucích nároků

Jednorázovým odškodněním budoucích nároků oprávněného se rozumí možnost uhradit povinným poškozenému veškeré jeho budoucí nároky ze škody na zdraví jednorázovou platbou, v níž budou zohledněna veškerá budoucí plnění, na která má poškozený nárok.⁶⁰ Právní úprava možnosti jednorázového vypořádání budoucích nároků mezi oprávněným a povinným je obsažena v § 449a OZ a také v § 44 odst. 4 zák. č. 37/2004 Sb., zákon o pojistné smlouvě (dále jen ZPS). Obě uvedené ustanovení jsou v zákonech zakotveny s jednotným záměrem a tím je úplné a konečné vypořádání povinného s oprávněným. Největším rozdílem mezi výše uvedenými ustanoveními je identifikace „povinného“. Občanský zákoník hovoří pouze o povinném a dále není v tomto ustanovení určeno, kdy jím může být. V uvedeném ustanovení ZPS místo povinného vstupuje přímo pojistitel jako strana dohody. K oprávnění pojistitele uzavřít dohodu o jednorázovém vypořádání budoucích nároků (dále jen Dohodu) svým jménem je nutno dobrat se cestou právního výkladu, a to ještě pouze v případě že má poškozený „přímý nárok“ proti pojistiteli. Dohodu dle ZPS navrhuje vždy a pouze pojistitel a v této souvislosti je též nutné, aby pojistitel stanovil výši kapitalizované náhrady pomocí pojistně-matematických metod, zatímco v OZ ujednání takových podmínek chybí. Na první pohled může uvedené vzbuzovat dojem, že pokud se jedná o Dohodu dle OZ, je de facto možné, vyrovnat se s oprávněným v libovolné výši, na níž se strany Dohody shodnou. K tomu však slouží institut „dobrých mravů“, neboť na základě tohoto zákonného požadavku by mohlo v budoucnu hrozit zpochybnění takovéto dohody. A konečně posledním významným rozdílem úpravy Dohod v OZ a ZPS je skutečnost, že podle OZ lze jednorázově vypořádat nejenom budoucí nároky, které mají charakter opakovaného plnění, ale také nároky, které charakter opakovaného plnění nemají. Dle ZPS je však možné jednorázově vypořádat pouze nároky, které mají charakter opakujícího se plnění. V praxi by tento rozdíl neměl působit

⁵⁹ Bušta, P., Příkryl, V., Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla s komentářem, Venice Music Production, Praha, 2014, s 63

⁶⁰ ust. § 449a zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a také v § 44 odst. 4 zák. č. 37/2004 Sb., zákon o pojistné smlouvě

problémy při uzavírání Dohod, protože veškeré nároky, které mohou být touto Dohodou odškodněny, mají charakter tzv. renty – opakujícího se plnění.

V praxi je situace taková, že jednorázové vypořádání budoucích nároků dle ust. § 449a OZ je prováděno u rentových nároků, které vznikly z pojistných událostí, které jsou kryty pojistnými smlouvami uzavřenými do 31.12.2004, neboť na takové smlouvy se ještě nevztahoval zákon o pojistné smlouvě, který nabyl účinnosti až dne 1.1.2005. Při jednorázovém vypořádání rent, které vznikly z pojistných událostí, které jsou kryty pojistnými smlouvami uzavřenými po 1.1.2005 včetně, lze postupovat jak podle ust. § 449a OZ (pokud existuje přímý nárok oprávněného vůči pojistiteli, a v opačném případě předkládá návrh na kapitalizaci oprávněný), tak i podle ust. § 44 odst. 4 ZPS. V případech, kdy oprávněný nemá přímý nárok vůči pojistiteli a nastalá škoda je kryta pojistnou smlouvou uzavřenou před 1.1.2005, lze jednorázové vypořádání budoucích nároků provést pouze v případě, že pojistitele k tomuto úkonu zmocní pojištěný na základě písemného zmocnění.

§ 449a OZ zní:

„Budoucí nároky podle ustanovení § 445 lze odškodnit jednorázově na základě písemné dohody o jejich úplném a konečném vypořádání mezi oprávněným a povinným. Totéž platí o budoucích nárocích podle § 446-449 OZ.“⁶¹

Předmětem Dohody dle OZ mohou být tyto nároky:

- náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti poškozeného (ust. § 446 OZ)
- náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě (ust. § 447 OZ)
- náhrada za ztrátu na důchodu (ust. § 447a OZ)
- náhrada při usmrcení – sem náleží náklady na výživu pozůstalým (ust. § 448 OZ)
- náklady léčení + náklady spojené s pohřbem + náhrada za výpomoc v domácnosti (ust. § 449 OZ)

⁶¹ ust. § 449a zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

3.3 Promlčení a prekluze dle OZ a zákona o pojistné smlouvě

Promlčecí lhůty u náhrady škody jsou komplexně upraveny v ustanovení § 106 OZ. Prekluzivní lhůty se uplatňují jen v těch případech, kdy tak stanoví OZ. Marným uplynutím promlčecí lhůty dochází k promlčení nároku a poškozený (nebo obecně věřitel) nemůže s úspěchem své právo vymáhat žalobou u soudu, ovšem pouze za podmínky, že druhá strana sporného řízení (škůdce, nebo obecně dlužník) u soudu uplatní námitku promlčení – marné uplynutí promlčecí doby. Soud v takovém případě žalobu zamítne a dále se již nezabývá tím, zda je nárok žalobce shledán oprávněným, či nikoliv. V situaci, že škůdce poškozenému škodu dobrovolně nahradí i po marném uplynutí promlčecí doby, plní po právu, to co poškozenému nahradit má, a poškozený je oprávněn takovou náhradu škody, byť po promlčení, přijmout.

V případě marného uplynutí prekluzivní lhůty dochází k zániku práva poškozeného. Poškozený v takové situaci nemůže s úspěchem své právo vymáhat u soudu, ale po uplynutí prekluzivní lhůty nemůže náhradu škody ani přijmout, právě proto, že jeho právo na náhradu škody již zaniklo. V případě, že by takovou náhradu škody poškozený přijal, jednalo by se z jeho strany o bezdůvodné obohacení. Námitku prekluze nemusí škůdce u soudu ani vznášet, neboť soud musí uplynutí prekluzivní lhůty zkoumat vždy z úřední povinnosti. Promlčecí lhůty jsou upravené v občanském zákoníku a zákonu o pojistné smlouvě.

3.3.1 Subjektivní promlčecí lhůta

Podle ustanovení § 106 odst. 1 OZ se právo na náhradu škody se promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá.⁶² Za této situace je však třeba, aby se poškozený o škodě prokazatelně dozvěděl, neboť v případě uplatňování nároku u soudu nestačí pouhá pravděpodobnost vědomosti o škodě. V této souvislosti je také nutné uvědomit si, že subjektivní promlčecí lhůta začne běžet až od okamžiku, kdy jsou naplněny obě uvedené podmínky současně. Subjektivní promlčecí lhůta tedy začíná běžet od okamžiku, kdy se poškozený dozví

⁶² ust. § 106 odst. 1 zák. č. 40/1964, občanský zákoník

o škodě a zároveň ví, kdo za škodu odpovídá. V případě, že se poškozený dozví, kdo za škodu zodpovídá, subjektivní promlčecí lhůta u věcných škod počíná běžet okamžikem, kdy poškozený zjistí ztrátu, odcizení, poškození věci, nebo, kdy je možno objektivně vyčíslit náklady na opravu věci.

U náhrady škody na zdraví je situace s během subjektivní promlčecí lhůty složitější, neboť zde je nutné zjišťovat počátek této promlčecí lhůty u každého nároku samostatně:

- ztráta na výdělku po dobu pracovní neschopnosti – kdy byla poškozenému vyplacena poslední dávka nemocenského, kdy tedy může ztrátu na výdělku blíže specifikovat.
- ztráta na výdělku po skončení pracovní neschopnosti – kdy se poškozený dozví o jednotlivé měsíční mzdě, kterou obdrží po skončení pracovní neschopnosti a která musí být nižší než jeho původní výdělek dosahovaný před škodnou událostí.
- bolestné – podle judikatury je pro stanovení počátku subjektivní promlčecí doby pro uplatnění nároku na náhradu za bolest je významné, kdy odškodňované bolesti vznikly, a nikoliv kdy došlo ustálení celkového zdravotního stavu poškozeného – viz rozhodnutí NS ČR 25 Cdo 2414/2008 ze dne 26. srpna 2010:

„u náhrady škody na zdraví je podle této úpravy stanovena pouze promlčecí doba subjektivní, která je dvouletá, a jejíž počátek se váže k okamžiku, kdy poškozený nabyl vědomost o tom, že na jeho úkor došlo ke škodě (nikoliv tedy jen o protiprávním úkonu či o škodné události) a kdo za ni odpovídá. To předpokládá, že se poškozený dozvěděl jak o odpovědném subjektu, tak i o tom, že mu vznikla majetková újma určitého druhu a rozsahu, kterou je možné objektivně vyjádřit (vyčíslit) v penězích, aby poškozený mohl svůj nárok na náhradu škody uplatnit u soudu. Dovolatelce je třeba přisvědčit v tom, že pro začátek běhu subjektivní promlčecí doby na náhradu škody se vyžaduje skutečná (prokázaná) a ne jen předpokládaná vědomost poškozeného o vzniklé škodě a o odpovědné osobě, nikoliv však už v tom, že tuto vědomost je možno odvozovat až od okamžiku definitivního ukončení celkové léčby všech potíží, které se odvinuly od prvotní škodné

události. Pro nároky na náhradu škody na zdraví je totiž typické, že jednotlivé složky tohoto práva se projevují jako samostatné dílčí nároky odvíjející se od odlišného skutkového základu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 1969, sp. zn. 3 Cz 13/69, publikovaný pod č. 28 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1970); s touto jejich samostatností je nutné počítat i při posuzování námitky promlčení, jehož podmínky se ve vztahu k jednotlivým nárokům mohou lišit. V dané věci jde o promlčení nároku na náhradu za bolest, který sice souvisí (zejména svým původem ve škodné události) s dalšími dílčími nároky, zároveň však stojí samostatně vedle dalších nároků, především vedle náhrady za ztížení společenského uplatnění. sou okolnosti rozhodující pro určení bolestného známy, až celý léčebný proces skončí, nebo se ustálí.“⁶³

- ztížení společenského uplatnění – škoda na zdraví má prokazatelné nepříznivé následky pro životní úkony, pro uspokojování zdravotních a společenských potřeb anebo pro plnění společenských úkolů.
- ztráta na výdělku při invaliditě – je poškozenému doručeno rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu.
- účelně vynaložené náklady na léčení – poškozený tyto náklady skutečně vynaložil, nejpozději ode dne, kdy léčení skončilo.

3.3.2 Objektivní promlčecí lhůta

Podle ustanovení § 106 odst. 2 OZ se právo na náhradu škody nejpozději promlčí za tři roky, a v případě že jde o škodu způsobenou úmyslně, za deset let ode dne, kdy došlo k události, při níž škoda vznikla.⁶⁴ Uplynutím této lhůty se právo na náhradu škody promlčí vždy, a tedy i v případě, že dosud neuběhla dvouletá promlčecí lhůta subjektivní. Vztah těchto dvou promlčecích lhůt je třeba takto posuzovat, zejména s odkazem na výraz „nejpozději“ zakotven v ustanovení § 106 odst. 2 OZ. Pro počátek běhu objektivní lhůty tedy není vůbec významné, zda byly splněny podmínky subjektivní promlčecí lhůty o vědomosti poškozeného o škodě a o tom, kdo za tuto škodu odpovídá. Objektivní promlčecí lhůta běží zcela samostatně a

⁶³ viz rozhodnutí NS ČR 25 Cdo 2414/2008 ze dne 26. srpna 2010

⁶⁴ ust. § 106 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

nezávisle na těchto podmínkách, a to ode dne, kdy nastala škodní událost.

To ovšem neplatí, v případě, že se jedná o škodu na zdraví, neboť v případě uplatnění práva na náhradu škody na zdraví neběží objektivní promlčecí lhůta. Zde platí pouze promlčecí lhůta subjektivní, a to dvouletá. U náhrady škody na zdraví je vyžadováno, aby se poškozený prokazatelně dozvěděl o škodě na zdraví a o tom, kdo za ni odpovídá. V případě, že jsou splněny tyto dvě podmínky zároveň, počíná tímto okamžikem běžet dvouletá subjektivní promlčecí lhůta a od tohoto okamžiku má pak poškozený dva roky na to, aby své právo u příslušného orgánu uplatnil. Jelikož zde neplatí objektivní promlčecí lhůta, poškozený touto lhůtou není v uplatnění svého nároku limitován a může úspěšně zažalovat škůdce i v případě, kdy se například za 15 let od škodní události, z níž škoda vznikla, dozví o škodě a o tom, kdo za ni zodpovídá. Institut promlčení u náhrady škody na zdraví je tedy koncipován tak, aby byl pro poškozeného příznivější.

3.3.3 Vztah objektivní a subjektivní lhůty

Tak jak je výše popsán význam obou promlčecích lhůt, je zřejmé, že běh subjektivní a objektivní lhůty je na sobě nezávislý. Právo se promlčí uplynutím kterékoliv z nich. V případě, že se po nastalé škodní události, poškozený v průběhu tříleté objektivní lhůty dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, začne mu běžet dvouletá promlčecí lhůta, ale z ní bude k dispozici jen ta část, která zbývá do konce objektivní lhůty. Může však nastat i případ, že se poškozený o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, nedozví v rámci tříleté objektivní lhůty (dozví se to například o několik měsíců později), jeho právo je uplynutím této objektivní promlčecí lhůty promlčeno a subjektivní promlčecí lhůta mu tak ani běžet nezačne. To však neplatí u náhrady škody na zdraví – jak je vysvětleno výše.

3.3.4 Promlčení nároků na pojistné plnění podle zákona o pojistné smlouvě

Z právní úpravy zakotvené v § 8 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, se právo na plnění z pojištění promlčí nejpozději za 3 roky, a jedná-li se o životní

pojištění, za 10 let ⁶⁵(desetiletá promlčecí lhůta platí pro případ životního pojištění – viz. § 54 zák. o pojistné smlouvě). Z totožného ustanovení je dále zřejmé, že promlčecí lhůta práva na pojistné plnění začíná běžet za 1 rok po vzniku pojistné události. To platí ve všech případech a tak i v případě, kdy poškozenému vznikl přímý nárok na pojistné plnění vůči pojistiteli, nebo v případě, kdy pojištěný žádá na pojistiteli úhradu částky, kterou pojištěný poskytl poškozenému jako náhradu škody, za kterou poškozenému odpovídá.

3.4 Promlčení a prekluze v novém občanském zákoníku

Promlčecí lhůty u náhrady škody nebo újmy jsou v NOZ upraveny zejména v ustanoveních § 620, § 636, § 637 OZ. Prekluzivní lhůty se dle § 654 NOZ uplatňují jen v těch případech, kdy tak NOZ výslovně stanoví.

3.4.1 Subjektivní promlčecí lhůta dle NOZ

Podle ustanovení § 620 odst. 1 NOZ počíná promlčecí lhůta pro nárok na náhradu škody či újmy běžet poté, co se poškozený dozví o škodě a o osobě povinné k její náhradě. Tato lhůta začne běžet až od okamžiku, kdy jsou dány obě podmínky zároveň, Poškozený se musí dozvědět o škodě a zároveň musí vědět, kdo za škodu odpovídá. ⁶⁶ Dle ust. § 629 odst. 1 NOZ je délka subjektivní promlčecí lhůty stanovena na 3 roky. Za předpokladu, že se poškozený dozvěděl o tom, kdo za škodu zodpovídá, promlčecí doba začne běžet od okamžiku, kdy:

A) u věcné škody – poškozený zjistí poškození věci, nebo, kdy může objektivně vyčíslit náklady na opravu věci.

B) škody na zdraví:

- u ztráty na výděлку po dobu pracovní neschopnosti – byla poškozenému

⁶⁵ ust. § 8 zák. č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě

⁶⁶ ust. § 620 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

vyplacena poslední dávka nemocenského, kdy tedy může ztrátu na výděлку blíže specifikovat (vyčíslit)

- u ztráty na výděлку po skončení pracovní neschopnosti – se poškozený dozví o jednotlivé měsíční mzdě, kterou obdrží po skončení pracovní neschopnosti a která je nižší než jeho původní výdělek dosahovaný před škodnou událostí.
- u ztráty na výděлку při uznání invalidity – je poškozenému doručeno rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu.
- u účelně vynaložených nákladů na léčení – poškozený tyto náklady skutečně vynaložil, nejpozději ode dne, kdy léčení skončilo.
- u nemajetkové újmy (bolestné) – bolest vznikla.
- nemajetkové újmy (ztížení společenského uplatnění) – podle dosavadní judikatury jsou okolnosti rozhodující pro určení náhrady známy, když se ustálí zdravotní stav a poškození zdraví má prokazatelné nepříznivé následky pro životní úkony, pro uspokojování zdravotních a společenských potřeb anebo pro plnění společenských úkolů.

Zvláštní úprava však platí pro újmu na zdraví nezletilého, který není plně svéprávný. Cílem této úpravy je ochrana nezletilých, neboť dle ust. § 622 počne promlčecí lhůta nejdříve běžet, až se nezletilý stane plně svéprávným. Nenabude-li plné svéprávnosti, nepočne promlčecí lhůta běžet, dokud mu po dovršení zletilosti nebude jmenován opatrovník.⁶⁷

Velmi důležitou novinkou v úpravě promlčení dle NOZ je jistě skutečnost, že u promlčení nároku na opětující se plnění jako je náhrada za ztrátu na výděлку či náhrada ušlého výživy se ruší dosavadní pojetí promlčení nároku jako celku. Dle ust. § 623 NOZ se budou promlčovat jen jednotlivá dílčí plnění.⁶⁸ Tato koncepce však není v českém právním řádu žádným novicem, neboť se jedná o koncepci, která je uplatňována v rámci pracovního práva.

⁶⁷ ust. § 622 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

⁶⁸ ust. § 623 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

3.4.2 Objektivní promlčecí lhůta dle NOZ

Podle ustanovení § 636 odst. 1 NOZ se právo na náhradu škody nejpozději promlčí za 10 let, a jde – li o škodu způsobenou úmyslně za 15 let, a to ode dne, kdy škoda vznikla.⁶⁹ Toto ustanovení ovšem neplatí, jedná – li se o škodu na svobodě, životě nebo na zdraví (viz § 636 odst. 3 NOZ). Po uplynutí této lhůty se právo na náhradu škody promlčí vždy, i když dosud neuběhla tříletá promlčecí lhůta subjektivní. Jestliže se tedy poškozený o škodě a o tom, kdo za škodu zodpovídá, zatím nedozvěděl, díky paralelnímu běhu této objektivní lhůty se právo zcela jistě promlčí nejpozději za 10 (resp. 15) let. Pro počátek běhu objektivní lhůty není vůbec významné, zda byly splněny podmínky vědomosti poškozeného o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Tato lhůta běží zcela samostatně a nezávisle na těchto podmínkách, ode dne vzniku škody.

Jak je již naznačeno výše, objektivní promlčecí lhůta neběží v případě uplatnění práva na náhradu škody na zdraví. Zde totiž platí pouze tříletá subjektivní promlčecí lhůta. V případech škody na zdraví je tedy vyžadováno, aby se poškozený prokazatelně dozvěděl o škodě na zdraví a o tom, kdo za ni odpovídá, a od tohoto okamžiku má pak tři roky na to, aby své právo u příslušného orgánu uplatnil. V tomto směru se tedy právní úprava novelizací nezměnila a stále platí to, že jestliže se poškození dozví o škodě na zdraví a o tom kdo za ni odpovídá např. 15 let od škodní události, může se náhrady z této škody na zdraví po škůdci úspěšně domáhat.

3.4.3 Vztah objektivní a subjektivní lhůty dle NOZ

Pro praxi je důležité znát především vztah těchto dvou lhůt z hlediska promlčení. Z výše uvedeného můžeme tedy vyvodit závěr, že běh subjektivní a objektivní lhůty je na sobě nezávislý a právo se promlčí uplynutím kterékoliv z nich. Jestliže se poškozený v průběhu desetileté objektivní lhůty dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, začne mu běžet tříletá promlčecí lhůta, ale z ní bude k dispozici jen ta část, která zbývá do konce objektivní lhůty. Pokud se poškozený o škodě a o tom,

⁶⁹ ust. § 636 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

kdo za ni odpovídá, nedozví v rámci desetileté objektivní lhůty (dozví se to například o několik měsíců později), jeho právo se uplynutím této objektivní promlčecí lhůty již promlčí. Subjektivní lhůta mu tak nezačne ani běžet.

Velmi významnou inovací v oblasti právní úpravy promlčení představuje ust. § 630 NOZ, které umožňuje dohodu o prodloužení či zkrácení promlčecí doby, a to nejméně na jeden rok a nejvýše na 15 let. Takové ujednání však nesmí být v neprospěch slabší strany, nesmí se týkat újmy na zdraví či úmyslných protiprávních jednání.⁷⁰

3.4.4 Promlčení nároků na pojistné plnění podle zákona o pojistné smlouvě

Promlčecí lhůta práva na pojistné plnění činí 3 roky a počíná běžet za 1 rok po vzniku pojistné události, což platí i v případě, kdy poškozenému vznikl přímý nárok na pojistné plnění vůči pojistiteli, nebo v případě, kdy pojištěný žádá na pojistiteli úhradu částky, kterou pojištěný poskytl poškozenému jako náhradu škody, za kterou poškozenému odpovídá.

Podle § 635 odst. 2 se právo na plnění z pojištění odpovědnosti promlčí nejpozději promlčením práva na náhradu škody nebo újmy, na kterou se vztahuje. Výklad tohoto ustanovení může činit určité obtíže v situaci, kdy poškozený uplatní u soudu pouze přímý nárok na plnění z pojištění a nikoli nárok na náhradu škody. Může pak dojít k promlčení nároku na náhradu škody ještě před skončením řízení o plnění z pojištění. Lze předpokládat, že případnou námitku promlčení nebudou soudy za tohoto stavu akceptovat, bude však nutné vyčkat na rozhodovací praxi soudů.

3.5 Práva poškozeného na náhradu škody z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

Z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla má pojištěný právo, aby za něho pojistitel uhradit poškozenému škodu, za kterou pojištěný poškozenému odpovídá podle občanského zákoníku. Pojištěným se rozumí každá osoba, která odpovídá za

⁷⁰ ust. § 630 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

škodu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě. Takové pojištění se vztahuje např. Jak na odpovědnost provozovatele podle § 427 občanského zákoníku tak i na řidiče odpovídajícího za vzniklou škodu podle § 420 občanského zákoníku.

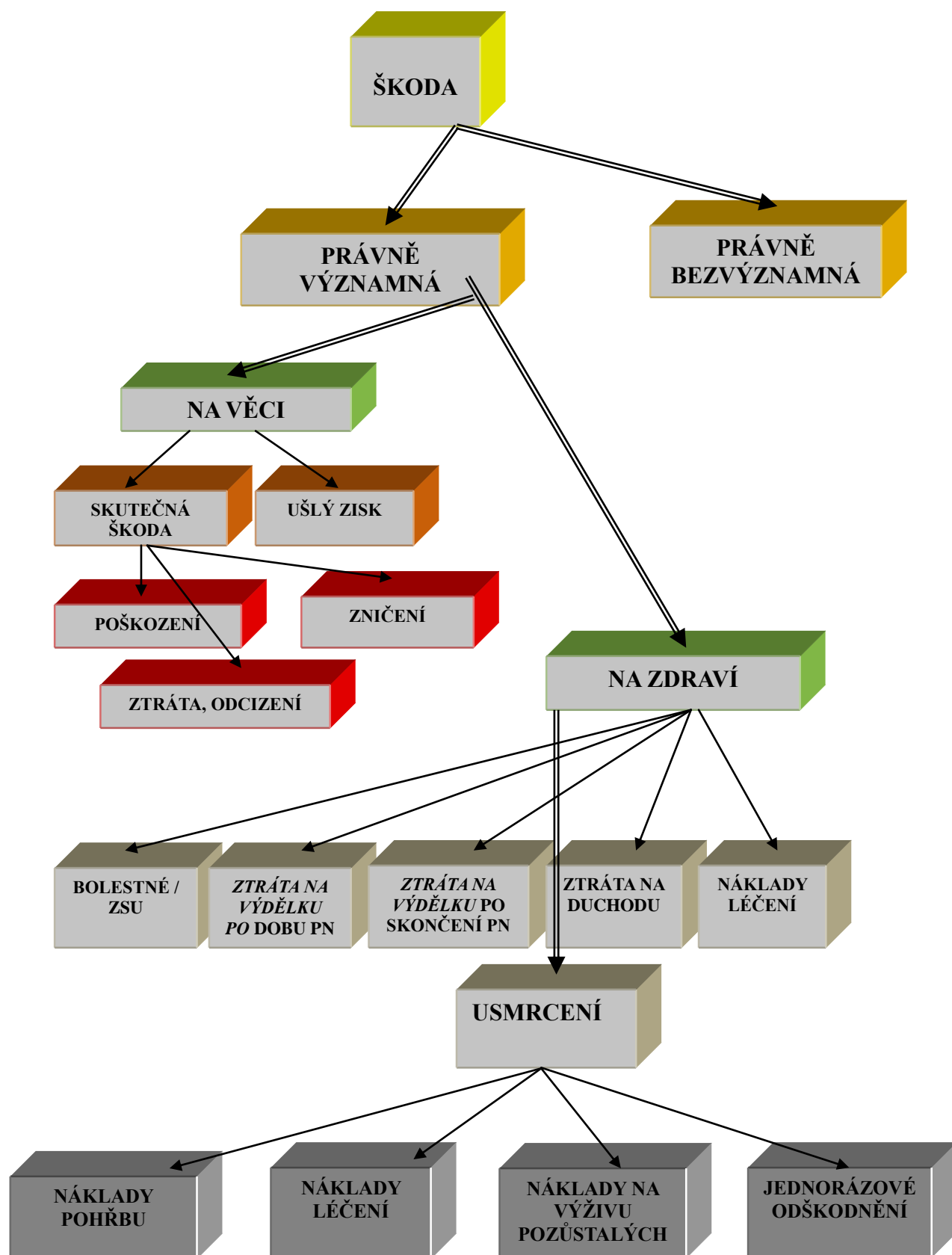
Podmínkou plnění pojistitele je, že poškozený svoje nároky na náhradu škody uplatnil a prokázal, než uplyne promlčecí doba podle občanského zákoníku. Je nezbytné, aby poškozený prokázal, že došlo ke škodní události, ze které tato škoda vznikla a za kterou pojištěný odpovídá. Tato událost však musí vzniknout v době trvání pojištění odpovědnosti z motorových vozidel.

Způsob a rozsah náhrady škody poškozeným osobám (případně pozůstalým) stanovuje občanský zákoník v ustanoveních § 442 až § 449. Těmito nároky jsou věcná škoda, škoda na zdraví, ušlý zisk, účelně vynaložené náklady spojené s léčením a přiměřené náklady spojené s pohřbem. Hradí se tedy skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk). Jak už bylo popsáno výše, tak NOZ pojmenoval dosavadní právní úpravu náhrady škody z pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel jako škodu z provozu dopravního prostředku a je popsána v § 2927 až 2932 NOZ.

Z pojištění odpovědnosti za škodu z provozu vozidla se tak poškozenému hradí:

1. Věcná škoda
2. Škoda na zdraví
3. Ušlý zisk
4. Přiměřené náklady spojené s pohřbem

Schéma rozsahu náhrady škody podle českého práva:

3.5.1 Náhrada věcné škody

Podle § 443 OZ se při určení výše škody na věci vychází z její ceny v době poškození.⁷¹ S odkazem na toto ustanovení je tedy nutné zjistit skutečnou škodu, na kterou má poškozený nárok. Taková škoda se hradí v penězích, avšak přichází-li to v úvahu a je to účelné, je možné, aby poškozený požádal o uvedení v předešlý stav věci. (např. opravu plotu, terénní úpravy, apod.) Věcná škoda může spočívat v poškození či zničení věci. Pokud jde o škody vzniklé odcizením nebo ztrátou, tak pro ně v případech odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorových vozidel platí, že se hradí jen tehdy, pozbyl-li občan při škodní události možnosti tyto věci opatrovat (např. pro zranění, pro psychický stav, pro následnou nepřítomnost na místě nehody).

Za škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci se považují i některé další náklady – např. vícenáklady spojené s používáním náhradního vozidla za poškozené, odtah vozidla – takové nároky upravují pojistné podmínky jednotlivých pojistitelů, kteří nabízejí pojištění odpovědnosti za škodu z provozu vozidla.

NOZ sebou přináší velkou změnu ihned ve způsobu náhrady škody či újmy, neboť podle § 2951 NOZ dochází ke změně priorit (pořadí) ve způsobu náhrady škody oproti úpravě obsažené v OZ.

Dle NOZ se škoda vypořádává primárně uvedením do předešlého stavu, a teprve není-li to dobře možné, nebo o to žádá poškozený, poskytuje se poškozenému náhrada v penězích. Dle OZ byla úprava taková, že se poškozenému poskytovala náhrada škody v penězích a teprve, požádal-li o to, a bylo to dost dobře možné, nahrazovala se škoda uvedením do předešlého stavu. Nově se tedy již nezkoumá účelnost případného uvedení do předešlého stavu, ale pouze to, zda je oprava „dobře možná“, čímž rozumíme jednak technickou proveditelnost opravy, jednak ekonomickou účelnost opravy, tj. že náklady na opravu nepřesáhnou cenu nové věci. Z hlediska pojištění však změna priorit v rozsahu náhrady škody nepřináší žádnou změnu, neboť v pojistných podmínkách pojistitelů je uvedeno, že pojistné plnění se poskytuje v penězích. Uvedené způsoby náhrady se podle NOZ použijí pro majetkovou újmu. Pro náhradu nemajetkové újmy NOZ v § 2951 odst. 2 nově upravuje způsob náhrady tzv. zadostiučiněním. (*„Nemajetková újma se odčiní*

⁷¹ ust. § 443 zák. č. 40/2964 Sb., občanský zákoník

*přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy*⁷²). Zadostiučinění (satisfakce) nemusí být poskytnuto pouze v penězích, ale může jím být cokoliv co je dostatečné k odčinění újmy, pokud tento jiný způsob nezajistí dostatečně účinné odškodnění, musí být zadostiučinění poskytnuto v penězích. Tímto jiným způsobem může být například omluva nebo zdržení se neoprávněných zásahů.

Při určení výše škody na věci se vychází z obvyklé (tržní) ceny věci v době jejího poškození, tedy z ceny v době, kdy škoda vznikla. Zohledněno musí být také to, co poškozený musel k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit. Při určení ceny v době vzniku škody se zásadně vychází z cenového předpisu nebo z ceny pořizovací, potom je však třeba vzít v úvahu pokles hodnoty věci v důsledku jejího opotřebení, stárání nebo vad, které na ní vznikly. Zároveň je třeba vzít v úvahu i náklady, kterými byla věc dodatečně zhodnocena. Podle důvodové zprávy k NOZ oproti stávající soudní praxi není vyloučeno, aby účelně vynaložené náklady na obnovení nebo nahrazení funkce věci převýšily obvyklou cenu věci.

3.5.2 Náhrada za ušlý zisk

Tato náhrada spočívá v tom, že u poškozeného v důsledku předmětné škodní události nedojde k rozmnožení jeho majetkových hodnot, které by bylo možné očekávat v případě pravidelného běhu věcí, nebo také nebýt škodní události. Při stanovení výše ušlého zisku je třeba především zvážit, zda v rozhodném období nebyly překážky obecného rázu pro provozování dané činnosti a tedy zda by ke zvětšení majetku poškozeného předpokládaným způsobem skutečně mohlo dojít. Při stanovování ušlého zisku je nutné vycházet z tzv. čistého zisku a od prokazatelných příjmů se tak odečtou zjištěné náklady, ale pouze ty, které by poškozený musel vynaložit tehdy, kdyby v podnikatelské činnosti pokračoval v případě, že by k žádné škodní události nedošlo. Při zjišťování ušlého zisku není možné odečítat od příjmů takové výdaje poškozeného, které musí vynakládat nezávisle na tom, zda podnikatelská činnost probíhá či nikoliv. Je tedy nutno

⁷² Ust. § 2951 odst. 2 Sb., nový občanský zákoník

srovnat současný stav se stavem předcházejícím (tj. než ke škodě došlo), ale současně také odhadnout vývoj, který by byl nastal, kdyby ke škodní události vůbec nedošlo.

3.5.3 Náhrada škody na zdraví

Náhrada jednotlivých nároků vzniklých v souvislosti se škodou na zdraví se poskytuje buď jednorázově, nebo formou tzv. „renty“ (peněžitého důchodu). Jednorázově se odškodňuje náhrada bolestného, náhrada za ztížení společenského uplatnění, a v praxi také ve většině případů náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti. Jednorázově se odškodňují také náklady léčení a náklady spojené s pohřbem. Pokud jde o náklady pohřbu, hradí se z pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel jen tehdy, vynaložila-li je jiná osoba než pojištěný (jde v podstatě o vlastní škodu). Ve formě renty se odškodňuje ztráta na výdělků po skončení pracovní neschopnosti a náhrada nákladů na výživu pozůstalých.

3.5.3.1 Náhrada za utrpěnou bolest

Nejzákladnějším průvodním jevem škody na zdraví je bolest, kterou musí poškozený snášet ať už samu o sobě v souvislosti s utrpěným úrazem nebo například v souvislosti s lékařskými zákroky, kterými je nucen se následně poškozený podrobit. Odškodnění bolesti patří k základním a obvyklým nárokům, které lze na škůdci případně dalších povinných osobách uplatnit a nárok na jeho náhradu zakládá § 444 OZ. Již ode dne 1. 5. 1965 byla výše odškodnění bolesti stanovena vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 32/1965 Sb. Tato vyhláška obsahovala přílohy, ve kterých byly bolesti ohodnoceny různým počtem bodů, dle závažnosti zranění. Od 1. 5. 1965 stanovila předmětná vyhláška Ministerstva zdravotnictví sazbu 10 Kč za jeden bod bolestného. Vyhláškou ministerstev zdravotnictví a spravedlnosti, Státního úřadu sociálního zabezpečení a Ústřední rady odborů č. 84/1967 Sb., ze dne 17. července 1967 byla změněna vyhláška č. 32/1965 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění tak, že poškozeným v § 7 přiznávala 15 Kč za jeden bod. Další navýšení bodové sazby

nabylo účinnosti spolu s další vyhláškou ministerstev a dle vyhl. č. 76/1981 Sb., ode dne 1.9.1981 byla bodová sazba bolestného zvýšena na 30 Kč za jeden bod. Ovšem i přes tuto novelu byla tato vyhláška brzy nevyhovující, a brzy neodpovídala životním poměrům společnosti a nemohla tak nevystihovat náhradu za bolest, kterou poškozený při úraze prodělal. Dnem 1.1.2002 nabyla účinnosti nová vyhláška, o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, Ministerstva zdravotnictví ze dne 30.11.2001. Touto vyhláškou Ministerstvo zdravotnictví v součinnosti s Ministerstvem práce a sociálních věcí na základě ustanovení v § 444 OZ stanovilo, do jaké výše je možné poskytnout náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění a způsob určování výše takové náhrady v jednotlivých případech.⁷³

Na základě uvedených vyhlášek se tedy bodovým systémem odškodňovala bolest, způsobená škodou na zdraví, jejím léčením anebo odstraňováním jejích následků.⁷⁴ Pojem bolestné judikoval Nejvyšší soud ČR již v rozhodnutí označeném R 99/1953: „*Bolestné je náhradou za bolesti již vytrpěné. Není možné jej požadovat do budoucnosti a určit ho peněžitou náhradou jako rentu.*“⁷⁵ Bolestné, resp., náhrada za vytrpěné bolesti představuje zadostiučinění, jež formou peněžitého plnění směřuje ke zmírnění zásadní nemateriální újmy vznikající při zásahu do tělesné či duševní integrity člověka. Takováto újma spočívá v bolesti: útrapy, strádání či trýzeň – a je jedno zda fyzického či duševního rázu, které poškozený vytrpěl v důsledku újmy na zdraví. Bolestné mají představovat cenu za bolest, je předmětem odškodnění všech relevantních evropských právních úprav a jejím vůdčím principem je PETL - Principy evropského deliktního práva (PETL - Principles of European Tort Law)⁷⁶, Česká právní úprava bolestného spočívala ve třech základních principech:

- vycházela ze standardizované a současně však individualizované náhrady za utrpenou bolest
- důsledně sledovala zásadu vázanosti nároku na bolestné na osobou poškozeného

⁷³ Viz vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění.

⁷⁴ Zárybnická, J., Schelle, K., Pojištění odpovědnosti za škodu (historie a současnost), Key Publishing s.r.o., Brno, 2010, s. 65

⁷⁵ Rozhodnutí NS ČR ve sbírce soudních rozhodnutí pod značkou R 99/1953

⁷⁶ Principles of European Tort Law

- opírala se o kombinaci exaktního medicínského pohledu a volného uvážení soudu

Náhrada za tuto nemateriální újmu spočívající v utrpěné bolesti se v českém deliktním systému uskutečňovala podle sazeb bodového ohodnocení (dle poslední platné vyhlášky o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění byl jeden bod roven 120 Kč). Bodové ohodnocení za více diagnóz se sčítalo a lékař, který stanovoval posudek s výpočtem bodového ohodnocení bolesti, byl oprávněn na základě ustanovení v § 6 vyhl. 440/2001 Sb., zvýšit celkové bodové ohodnocení bolesti až o 50%, a to za předpokladu, že zranění vyžadovala náročný způsob léčení. Jako druhou možnost individualizace ponechala vyhl. 440/2001 Sb. Na úvaze soudu a to díky ustanovení v § 7 této vyhlášky. Soudce posuzující náhradu dle této vyhlášky mohl ve výjimečných případech hodných mimořádného zřetele výši odškodnění stanovenou v lékařském posudku v souladu s uvedeným ustanovením přiměřeně navýšit a to pouze na své volné úvaze.⁷⁷

K bolestnému, tak jak se v našem právním řádu vyvinulo, je třeba ještě podotknout, že je judikaturou považováno za ryze osobnostní nárok a z toho vyplývá, že újma na zdraví se odškodňuje tomu, kdo poškození zdraví utrpěl. Není možné tedy odškodňovat formou bolestného např. smutek, bolest, emoční vypětí či nervový stres osob blízkých poškozenému. Nejvyšší soud mj. v minulosti uvedl, že právo na bolestné nepřechází na dědice a zaniká smrtí poškozeného, a to i v případě, že poškozený již uplatnil své nároky u soudu a bylo zahájeno soudní řízení o náhradu škody na zdraví, nebo i v případě, že bylo poškozenému přiznáno právo na bolestné pravomocným rozhodnutím soudu.⁷⁸

Standardizace náhrad byla založena na relativně podrobném neuzavřeném výčtu nejrozličnějších poškození zdraví, jímž bylo přiřazeno různé bodové ohodnocení v závislosti na medicínsky objektivním posouzení bolesti různých poškození zdraví. Tímto přístupem byl posilován výrazným způsobem princip právní jistoty a nediskriminace, neboť se postupovalo u totožných újem totožně a u podobných újem podobně.⁷⁹

⁷⁷ § 7 vyhl. č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění

⁷⁸ Rozhodnutí NS ČR uveřejněné ve sbírce soudních rozhodnutí pod značkou R 20/1966 a R 31/1973

⁷⁹ Kobliha, I., Elischer, D., Hochman, J., Hunjan Koblihová, R., Tuláček, J., Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka, Leges, Praha, 2012, s. 170

Od 1.1.2014 však nabyl účinnosti NOZ, který mj. ruší vyhlášku Ministerstva Zdravotnictví o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a výše uvedené právní úpravy bolestného byly nahrazeny § 2958 NOZ: „*Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*“⁸⁰

Právní úprava náhrady za utrpenou bolest je tedy nově upravena velmi obecně tak, že náhrada za bolestné by měla plně vyvažovat vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy včetně překážky lepší budoucnosti poškozeného s tím, že nelze výše takové náhrady určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Toto jsou kritéria velice obecná a již dnes je jisté, že bude nutné v dlouhodobém horizontu vycházet ze soudní judikatury. Do té doby, než se ustálí soudní praxe v této oblasti, dá se předpokládat, že si všichni pojistitelé stanoví vlastní metodiku odškodňování bolesti a až uvedení soudní praxe postupně sjednotí odškodňování tohoto nároku.

3.5.3.2 Náhrada za ztížení společenského uplatnění (ZSU)

Tímto nárokem se v podstatě rozumí odškodnění trvalých následků a nárok na tuto náhradu zakládá § 444 ObčZ. Vývoj právní úpravy odškodnění ztížení společenského uplatnění je popsán v předchozí podkapitole a v minulosti jej upravovaly totožné vyhlášky, jež upravovaly náhrady za bolestné. Základem pro odškodňování této újmy tedy byla vyhláška č. 32/1965 Sb., která nabyla účinnosti 1.5.1965 a která byla ke dni 1.1.2002 nahrazena zmiňovanou vyhláškou č. 440/2001 Sb., a jak už bylo zmiňováno, vyhl. č. 440/2001 Sb., byla zrušena zák. č. 89/2012 – Novým občanským zákoníkem.

Náhradou za ztížení společenského uplatnění se rozumí odškodnění za nepříznivé důsledky úrazu pro životní úkony poškozeného, pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb a pro splnění jeho životních úkolů. Nejde tu jen o viditelné poškození (zohyzdění). ZSU v souladu s ust. v § 3 vyhl. č. 440/2001 Sb., náleží za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý

⁸⁰ ust. § 2958 zák. č. 89/2013 Sb., nový občanský zákoník

vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví. Odškodnění ZSU přitom musí být přiměřené povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a to v rozsahu, v jakém jsou omezeny možnosti poškozeného uplatnit se v životě a ve společnosti. Přestože v současné úpravě není již výslovně uvedeno negativní vymezení ZSU, nedochází zde v této části ke změně. Dřívější právní úprava (vyhl. č. 32/1965 Sb.) obsahovala ustanovení, dle kterého nenáleželo ZSU za škodu na zdraví přechodného rázu, která vedla jen k dočasnému ztížení společenského uplatnění. Škoda na zdraví přechodného rázu byla definována jako nepříznivý zdravotní stav, u kterého podle poznatků lékařské vědy bylo možno předpokládat v době kratší než jeden rok navrácení funkce postiženého orgánu nebo jeho části anebo jiné části těla, a to alespoň v rozsahu před utrpěnou škodou na zdraví.

Je však nutné vycházet z toho, že odškodnění ZSU náleží pouze za následky, které jsou trvalého rázu. Toto tvrzení je podporováno v ust. § 8 odst. 2 b) vyhl. č. 440/2001, kde je stanoveno, že lékařský posudek u ZSU se vydává zpravidla až po jednom roce poté, kdy došlo ke škodě na zdraví. V původní vyhlášce (vyhl. č. 32/1965 Sb.) bylo výslovně stanoveno, že ZSU nenáleželo za menší jizvy, drobné kosmetické vady a chorobné změny lehčího rázu, které nemohly vést ke ztížení společenského uplatnění. I když toto již nebylo v novelizované vyhlášce výslovně upraveno, nenáleží ZSU za tyto následky poranění, protože nevedou ke ztížení společenského uplatnění. Odškodnění ZSU se stanovilo podle sazeb bodového ohodnocení uvedených v přílohách uvedených vyhlášek. Pokud nebylo bodové ohodnocení posuzované škody na zdraví uvedeno v přílohách, použilo se bodové ohodnocení posuzovaných následků za následky, s nimiž bylo možné posuzované následky nejspíše srovnávat podle jejich povahy a rozsahu. Nárok na náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění je osobním právem poškozeného, které se vyplácí jednorázově v penězích a je vázáno pouze na jeho osobu. Smrtí poškozeného zaniká. Nárok nepřechází na dědice, a to ani tehdy, jestliže byl za života poškozeného uplatněn, dokonce ani tehdy, jestliže byl uplatněn u soudu, či dokonce mu byl přiznán pravomocným rozhodnutím.

Bodové ohodnocení ztížení společenského uplatnění podle přílohy č. 2 a č. 4 vyhl.

č. 440/2001 Sb., může navýšit hodnotící lékař v souladu s § 6 této vyhlášky, nejvýše o 50 % celkové částky bodového ohodnocení, jestliže škoda na zdraví vedla ke zvlášť těžkým následkům. To jsou takové následky, které podstatně omezují nebo významně mění uplatnění v životě anebo znemožňují další uplatnění v životě, a to s ohledem na věk poškozeného i jeho předpokládané uplatnění v životě. K hodnocení ZSU dochází prvně zpravidla až po jednom roce vzniku škody na zdraví, kdy lze již s vysokou mírou pravděpodobnosti předpokládat plnou stabilizaci zdravotního stavu a tudíž stav, u kterého lze hodnotit míru negativního ovlivnění životního uplatnění poškozeného. Lékařský posudek zpracovává posuzující lékař, kterým je zpravidla lékař, který poškozenou osobu naposledy ošetřoval a který vede poškozeného v dočasné pracovní neschopnosti a z tohoto důvodu má dostupné výsledky všech dalších souvisejících vyšetření.

Pokud lze škodu na zdraví hodnotit podle více položek poškození zdraví stanovených v přílohách této vyhlášky, bodové ohodnocení těchto položek se sčítá. Jedná-li se však o poškození téhož orgánu, nesmí součet bodového ohodnocení převýšit bodové ohodnocení za jeho anatomickou nebo funkční ztrátu. Na rozdíl od dosud platné úpravy se druhá a další položka bodového hodnocení již nekrátí. Ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele může soud výši odškodnění stanovenou podle této vyhlášky přiměřeně zvýšit a to na základě ustanovení v. § 7 odst. 3, Což znamená, že soud na návrh poškozeného může přiznat náhradu škody na zdraví za ztížení společenského uplatnění ve výši několikanásobku základního bodového ohodnocení.

Jak už je patrné ze shora uvedeného textu vyhláška o odškodňování bolesti a ztížení společenského zákoníku byla zrušena novým občanským zákoníkem. Nový občanský zákoník na náhradu za ztížení společenského uplatnění pamatuje ve stejném ustanovení, ve kterém je ustanoveno právo na odškodnění za utrpěnou bolest. Tímto ustanovením je § 2958, a v současné právní úpravě je ztížení společenského uplatnění upraveno velmi stručně: *„Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“*⁸¹ Vývoj odškodňování

⁸¹ ust. § 2958 zák. č. 89/2013 Sb., nový občanský zákoník

náhrady za ZSU podle NOZ bude zajímavé sledovat, neboť se dá předpokládat, že si pojišťovny vytvoří svou vlastní metodiku jak poskytovat plnění za tento nárok. Kam se bude v této oblasti ubírat trend v oblasti výše poskytovaného plnění, není v tuto chvíli jisté a je to velké téma pro veřejnost, jež se více či méně zabývá touto problematikou. Osobně si nicméně myslím, že se nedá předpokládat diametrálně odlišný postoj od dosavadní praxe, ať již pojišťoven či soudů, rozhodujících v takových soudních sporech.

3.5.3.3 Náhrada za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti

Tato náhrada činí rozdíl mezi průměrným výdělkem poškozeného před poškozením a příjmem během pracovní neschopnosti, kdy pobírá nemocenské dávky⁸² a je upraven v § 446 OZ. Pracovní neschopnost je zjišťována a uznávána podle příslušných ustanovení zákona č. 372/2011 Sb., zákona o zdravotních službách a jejich poskytování. Při zjišťování průměrného výdělku je třeba postupovat podle ustanovení §§ 351 až 362 zákoníku práce. Nemocenské dávky vyplývají z ustanovení zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

Tento druh nároku je nově upraven v § 2862 odst. 1, 2 NOZ a v novém občanském zákoníku se jeho úprava nemění.

3.5.3.4 Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti

Tento nárok je upraven v § 447 OZ a dle tohoto ustanovení činí tato náhrada rozdíl mezi průměrným výdělkem poškozeného před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu. Náhrada za ztrátu na výdělků spolu s výdělkem poškozeného a s případným invalidním důchodem nebo částečným invalidním důchodem nesmí přesahovat částku stanovenou předpisy pracovního práva pro náhradu škody při pracovních úrazech a nemocech z povolání. Toto omezení neplatí, byla-li škoda způsobena úmyslně; z důvodů zvláštního zřetele hodných může soud určit vyšší částku náhrady též tehdy, byla-li škoda způsobena hrubou nedbalostí.

⁸² ust. § 446 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zdánlivě jednoduchá a zřetelná formulace ust. § 447 Sb., však přináší při uplatňování tohoto nároku řadu výkladových nejasností. Vzhledem k tomu, že se jedná o značně specifický nárok, bývá výše poskytovaných náhrad značně rozdílná a vždy vychází z konkrétních osobních poměrů jednotlivých poškozených. Náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti se poskytuje formou měsíční renty a poškozenému je těmito splátkami hrazena mzda, která mu uchází z důvodu následků škodní události.

Příjmy dosahované před škodní událostí podléhají valorizaci, kterou vyhláší vláda v závislosti na růstu mezd ve státě. Valorizacím podléhají i invalidní důchody, které můžou jednotlivý poškození pobírat. Dalším specifíkem jsou osobní poměry jednotlivých poškozených mající nárok na tuto náhradu, když například někteří poškození vedení v některém ze stupňů invalidních důchodů pracují na plný či částečný úvazek a o výši tohoto příjmu se jim následně krátí náhrada za ztrátu na výdělků poskytovaná pojišťovnou či škůdcem ze škodní události.

Jako případ podstatné změny poměrů na straně poškozeného se považuje např. změna stupně invalidního důchodu, výskyt nových zdravotních potíží, změna zaměstnání, apod.).

3.5.3.5 Náhrada za ztrátu na důchodu

Jedná se o zvláštní formu náhrady ztráty na výdělků. Dle ust. § 447a OZ a dle § 2964 NOZ platí, že náhrada za ztrátu na důchodu náleží poškozenému v částce rovnající se rozdílu mezi výší důchodu, na který poškozenému vznikl nárok, a výší důchodu, na který by mu vznikl nárok, jestliže by do průměrného měsíčního výdělků, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti, kterou fyzická osoba pobírala v období rozhodném pro vyměření důchodu. Při této náhradě se výše důchodu, na který by poškozenému vznikl nárok (tzv. fiktivní důchod), stanoví především podle právních předpisů o sociálním zabezpečení, popřípadě podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Tento nárok tedy NOZ upravuje obdobně tak, jak byl upraven v OZ.

3.5.3.6 Náhrada za účelně vynaložené náklady v souvislosti s léčením

Náklady léčení se hradí dle § 449 odst. 3 OZ tomu, kdo je vynaložil. V užším slova smyslu se touto náhradou chápou účelně vynaložené náklady spojené s léčením a to jsou výdaje, který poškozený vynaložil na to, aby dosáhl zlepšení svého zdravotního stavu nebo vyléčení, jako jsou doplatky na léky a poplatky za léčebný proces. V širším slova smyslu se do nákladů léčení počítají výdaje na vydatnější stravu, náklady spojené s přibráním pečovatelky při bezmocnosti, výpomoc třetí osoby v domácnosti a podobně. Za tyto náklady však nelze považovat například náklady spojené s dojížděním za hospitalizovaným ze strany příbuzných, nákup drobných dárků a podobně.

Nový občanský zákoník pojmenovává tento nárok jako náklady spojené s péčí o zdraví a upravuje jej ust. § 2960 NOZ. V tomto ustanovení je obsažen i nárok na tzv. náklady na výpomoc v domácnosti, o nichž dosud i v soudní praxi panovaly pochybnosti, pod jaký typ nároku je zařadit, resp. zda vůbec takový nárok existuje.

Další změnou oproti dosavadnímu stavu je možnost zálohového hrazení těchto nákladů. Předpokladem poskytnutí zálohy z pojištění odpovědnosti je lékařské potvrzení o nutnosti využití určité konkrétní péče v konkrétním blízkém časovém horizontu, odhad ceny ze strany poskytovatele včetně potvrzení, že nejde o péči hrazenou z veřejného zdravotního pojištění.⁸³ Při určování výše náhrady za výpomoc v domácnosti je třeba vycházet z rozsahu úkonů, které musí být prováděny při péči o poškozeného a jeho domácnost. Výše náhrady bude dle vyhl. č. 505/2006 Sb.,⁸⁴ která stanoví sazby za jednotlivé úkony pro oblast sociálních služeb. Náklady léčení se nadále hradí tomu, kdo je vynaložil.

3.5.3.7 Náhrada nákladů na výživu pozůstalých

Z ustanovení § 448 OZ vyplývá, že pozůstalým vzniká právo na náhradu nákladů na výživu pozůstalých v případě, že usmrcený poškozený pozůstalým výživu poskytoval anebo byl k poskytování takové náhrady povinen.

Výživou v této souvislosti rozumíme majetkový soubor (penězi ocenitelný soubor

⁸³ ust. § 2960 zák. č. 89/2013 Sb., nový občanský zákoník

⁸⁴ Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

věcí, práv a jiných majetkových hodnot, činností atd.), který jedna osoba poskytuje druhé osobě za účelem jejího vyživování. Pod pojmem poskytování výživy tedy rozumíme opatření prostředků pro zajištění duševní a tělesné kultury, vzdělání a úhrady všech ostatních oprávněných nákladů na zajištění sociálních a zdravotních potřeb oprávněného.

Rozsah vyživovací povinnosti je dán možnostmi, schopnostmi a majetkovými poměry povinného (zemřelého) a nejen tedy odůvodněnými potřebami oprávněného. Možnosti a schopnost povinného jsou určena jeho výdělkem (jedná se o čistý příjem zemřelého, před vznikem škodní události), ale i dalšími pracovními schopnostmi, např. osobní péčí a také prací jiného, než výdělečného charakteru, kterou vytváří rovněž materiální hodnoty ve prospěch oprávněného. Na straně oprávněného se zkoumají a posuzují jeho potřeby. Zkoumá se jak hledisko subjektivní, tj. věk, zdraví, vzdělání, vloh, schopnosti, výdělečné schopnosti, majetkové poměry, tak hledisko objektivní, a tedy například místo a prostředí, v němž žije. Při výkladu rozsahu náhrady nákladů na výživu je nutno vycházet z ustanovení ukotveném v § 85 a násl. zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

Jak už vyplývá z této podnadpisu této kapitoly, místo termínu oprávněný užívá zákon pro příjemce této náhrady termínu pozůstalý. Tento pojem je pouze obecný a nevyjadřuje stupeň příbuzenství a v této souvislosti je třeba zdůraznit, že tento pojem není totožný a nelze zaměňovat s pojmem „dědic“. Okruh pozůstalých stanovila judikatura a jsou jimi děti, rodiče, sourozenci a jiné osoby, které žily se zemřelým před jeho smrtí ve společné domácnosti, a které z toho důvodu pečovaly o tuto domácnost anebo byly na zemřelého odkázány výživou, i když s ním třeba nežily ve společné domácnosti.

Je třeba si uvědomit, že každý případ náhrady nákladů na výživu pozůstalých je specifický a svými okolnostmi se tak musí lišit od ostatních případů. Z tohoto důvodu není možné stanovit šablonu pro výpočet samotné náhrady, která by vyhovovala všem v praxi nastalým případům. Například u rodin, kde zemřelý dosahoval nadprůměrně vysokých příjmů, je třeba při výpočtu postupovat podle zásad, které stanovuje pro výpočet výživného zákon o rodině. Poskytoval-li poškozený výživné na základě soudního rozhodnutí, vychází se zásadně z tohoto rozhodnutí. V ostatních případech, kdy zemřelý poskytoval výživu dobrovolně, je vždy nutné zjistit její výši a tato výše náhrady musí být zároveň prokázána a řádně zdůvodněna její potřeba. Skutečnou výši poskytovaného výživného se v praxi

prokazuje např. předložením ústřížků poštovních poukázek, výpisy z bankovních účtů, svědeckými výpověďmi, popř. jiným důkazním prostředkem. Musí jít vždy o úhradu nákladů na výživu a tak se nemůže přihlížet k poskytování různých darů apod. V případech, kdy žil zemřelý v domácnosti s osobami, ke kterým nemá zákonnou vyživovací povinnost, a kterým přispíval na výživu, je třeba zkoumat, zda poskytovaný příspěvek na výživu skutečně sloužil i k výživě těchto osob, či zda ho bylo využito na zabezpečení potřeb zemřelého.

Rozhodující pro výši náhrady pro pozůstalé je stav, který panuje v době smrti poškozeného. Pokud jde o možnosti a schopnosti zemřelého, je nutno přihlížet k situaci v době smrti, a tedy ke všem jeho vyživovacím povinnostem a následně úměrně podle těchto povinností stanovit výši náhrady nákladů na výživu pozůstalých. Je tedy zřejmé, že čím více měl povinností zemřelý v době smrti, tím menší náhrada na úslou výživu pro jednotlivého poškozeného bude poskytnuta.

Zásada, že platí stav v době smrti zemřelého, nijak neovlivňuje možnost již po přiznání náhrady nákladů na výživu pozůstalých domáhat se změny poměrů ve smyslu § 202 odst. 1 zák. práce. O změnu poměrů půjde tehdy, jestliže se změni oprávněné potřeby dítěte, nebo jestliže vdově bude odebrán nebo znovu přiznán vdovský důchod, nebo jestliže se sníží oprávněné potřeby pozůstalého např. tím, že má další zdroj příjmů. Změnou poměrů se rozumí zejména vyživovací povinnost zemřelého vůči oprávněnému. V praxi tak nastane např. tehdy, když oprávněné dítě ukončí školní docházku nebo studium, nebo jestliže oprávněná vdova uzavře další manželství.

Náhrada nákladů na výživu u občanskoprávních i pracovněprávních nároků přísluší s ohledem na ustanovení zákoníku práce § 371 odst. 6, na který odkazuje i občanský zákoník, nejdéle do konce kalendářního měsíce, ve kterém by zemřelý dovršil 65 let nebo do data přiznání starobního důchodu z důchodového pojištění.⁸⁵ Poté dochází ke změně poměrů a výši náhrady nákladů na výživu je nutno přehodnotit, neboť je zde předpoklad, že dovršením uvedeného věku by se stal poškozený poživitelem starobního důchodu.

Pro výpočet náhrady za ztrátu na výživě se vychází z čistého příjmu, neboť z ust. § 377 odst. 3 zákoníku práce vyplývá, že pro účely výpočtu náhrady za ztrátu na

⁸⁵ ust. § 371 odst. 6, zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce

výživě se vychází z průměrného výdělku zemřelého, přičemž náhrada nákladů na výživu všech pozůstalých nesmí úhrnem převýšit částku, do které by příslušela zemřelému náhrada za ztrátu na výdělku podle § 371 odst. 1. ZP.⁸⁶ Ustanovení § 371 ZP pro stanovení náhrady za ztrátu na výdělku vychází z § 17 zákona č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, v platném znění. V těchto předpisech je určeno, že průměrný výdělek pro pracovněprávní účely zjišťuje zaměstnavatel z hrubé mzdy zúčtované zaměstnanci k výplatě v rozhodném období a z doby odpracované v rozhodném období.

Z výše uvedené úpravy obsažené v zákoníku práce by vyplývalo, že pro účely zjištění výše náhrady nákladů na výživu pozůstalých je nutno vycházet z průměrného hrubého výdělku zemřelého. Tomuto závěru však odporuje úprava obsažená jednak v § 4 odst.1 písm. d) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění (dále jen „zákon o daních z příjmů“), v souladu se kterou je od daně z příjmů osvobozena mj. přijatá náhrada škody, a stejně tak i úprava písm. ch) citovaného ustanovení, která dále stanoví, že dani z příjmů nepodléhá příjem přijatý v rámci plnění vyživovací povinnosti nebo náhrada za tento příjem podle zákona o rodině nebo obdobná plnění poskytovaná ze zahraničí. V případě, že příslušný finanční úřad vybere daň z těchto příjmů, jedná se o plnění bez právního důvodu a úřad má povinnost částku odpovídající vybrané dani vydat tomu, na čí úkor ji získal.

Výpočet se tedy provádí zásadně z průměrného čistého výdělku. V případě, kdy bychom vypočítali náhradu na úslou výživu z průměrného hrubého výdělku zemřelého, a v souladu se zákonem o daních z příjmů by ji pojistitel, jakožto plátce daně z příjmů, nezdanił, došlo by v konečném důsledku k situaci, kdy oprávněná osoba (pozůstalý) by dostala po smrti zaměstnance, který mu výživu poskytoval, více, než kolik by mu tento byl na výživu poskytl za svého života z příjmu, který dostával od zaměstnavatele v čisté podobě.

NOZ upravuje náhradu nákladů na výživu pozůstalých obdobně jako OZ a stále je tedy rozhodující pro výši nároků pozůstalých, stav v době smrti poškozeného, nikoliv stav v době jeho poškození na zdraví, přičemž se při výpočtu náhrady stále vychází z průměrného výdělku zemřelého.

⁸⁶ ust. § 371 odst. 1. Zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce

3.5.3.8 Jednorázové odškodnění při usmrcení

Občanský zákoník ve svém § 444 odst. 3 OZ taxativně stanovil, na jaké jednorázové odškodnění mají pozůstalí nárok při usmrcení poškozeného. Tato úprava byla do OZ zařazena novelou zákoníku č. 47/2004 Sb., z roku 2004. Jejím účelem bylo jednorázové odškodnění zákonem vymezeného okruhu osob v případě smrti fyzické osoby. Pozůstalá osoba má nárok za takto vzniklou nemajetkovou újmu na jednorázové odškodnění, bez jakéhokoliv dokazování. Jednotlivým osobám náležel nárok na následovně: manželovi či manželce 240.000 Kč, každému dítěti 240.000 Kč, každému rodiči 240.000 Kč, každé další blízké osobě, žijící se zesnulým ve společné domácnosti v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem smrti 240.000 Kč, každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85.000 Kč, každému sourozenci zesnulého 175.000 Kč.⁸⁷ Tato právní úprava znamená podstatný průlom do občanského práva.

Toto jednorázové odškodnění pozůstalých NOZ pojmenoval jako náhrada nemajetkové újmy pozůstalých a osob blízkých při zvlášť závažném ublížení na zdraví a usmrcení a právní úpravu tohoto nároku zakotvil v § 2959 NOZ, který nárok upravuje následovně: „*Při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*“⁸⁸

Nové ustanovení tak mění dosavadní způsob určování jednorázových náhrad pozůstalým a veškeré odškodnění bude podléhat režimu náhrady škody či újmy. Odškodňování těchto nároků je stejně tak, jako kompenzace vytrpěných bolestí a náhrady za ztížení společenského uplatnění, není pro tuto chvíli zcela zřejmé. Až praxe pojišťoven a postupná rozhodovací praxe soudu objasní, jakým směrem se bude odškodňování těchto škod a újem ubírat. Nejpravděpodobnější variantou bude stanovení maximálních limitů těchto náhrady, ze které se bude vycházet a od které se bude stanovovat výše náhrady. Oproti poslednímu právnímu stavu dochází k rozšíření okruhu oprávněných osob i na osoby blízké mimo společnou domácnost zesnulého. Definice osoby blízké je obsažena v ust. § 22 odst. 1 NOZ („*Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného*

⁸⁷ ust. § 444 odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb., nový občanský zákoník

⁸⁸ ust. § 2959 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

*zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí“)*⁸⁹. Definice osoby blízké je převzata z dosavadní právní úpravy. U osob sešvagřených a osob žijících ve společné domácnosti je však dána vyvratitelná právní domněnka, že jde o osoby blízké.

Významné rozšíření nároků na náhradu škody či újmy představuje jednorázové odškodnění pro blízké v případě, že nedojde k úmrtí poškozeného, ale ke zvlášť závažnému poškození zdraví. Pojem zvlášť závažné ublížení na zdraví není nikde definován a je jasné, že tento výklad tohoto pojmu ustálí až judikatura, je možné ale odvodit, že se bude jednat o poškozeného, který se stal plně invalidním, trvale ztratil schopnost sebeobsluhy a vyžaduje proto péči třetí osoby. I určování výše této kompenzace se ustálí až praxí, dá se ale předpokládat, že náhrady se budou poskytovat ve stejných rovinách, v jakých bude poskytováno jednorázové vypořádání pro pozůstalé v případě usmrcení poškozeného.

3.5.3.9 Přiměřené náklady spojené s pohřbem

Tyto náklady je škůdce povinen uhradit tomu, kdo je skutečně vynaložil, a to za předpokladu, že nebyly zcela nebo zčásti kryty pohřebním podle zákona o státní sociální podpoře. Tyto náklady se určovalo se ve smyslu § 3 nařízení vlády č. 258/1995 Sb., podle pracovněprávních předpisů, nyní podle přechodných ustanovení ZP v rámci úpravy odpovědnosti zaměstnavatele za pracovní úraz zaměstnance nebo nemoc z povolání. Rozsah tohoto nároku upravil § 376 odst. 2 ZP: *„náhradu přiměřených nákladů spojených s pohřbem tvoří výdaje účtované za pohřeb, hřbitovní poplatky, výdaje na zřízení pomníku nebo desky, nejméně do výše 20 000 Kč, výdaje na jejich úpravu, cestovní výlohy a 1/3 obvyklých výdajů na smuteční ošacení osobám blízkým podle § 116 OZ“*⁹⁰ („Osobou blízkou je příbuzný v řadě prímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla

⁸⁹ Ust. § 22 zák. č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

⁹⁰ Ust. § 376 odst. 2 zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce

*jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní“).*⁹¹

NOZ upravuje náklady pohřbu ve svém § 2961 a dle něj je tyto náklady škůdce povinen uhradit tomu, kdo je skutečně vynaložil, a to za předpokladu, že nebyly zcela nebo zčásti kryty pohřebním podle zákona o státní sociální podpoře.⁹² V tomto bodě je vhodné připomenout, že ten, kdo náklady na pohřeb vynaložil, nemusí být nutně jen dědic. Jedinou změnu u tohoto nároku, ve srovnání s minulým právním stavem, představuje zrušení limitů pro některé druhy nákladů (např. pomník). I nadále však platí, že náklady musí být přiměřené, přičemž se má přihlídnout ke zvyklostem i k okolnostem jednotlivého případu.

⁹¹ Ust. § 106 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

⁹² Ust. § 2761 zák. č. 89/2012, nový občanský zákoník

Závěr

Závěrem se naskytá k zamyšlení otázka, jaké změny sebou přinese občanský zákoník do náhrady, ať už škody či újmy v budoucích letech. Povinnost k náhradě újmy dle NOZ (dříve odpovědnost za škodu) sice změnila priority a pořadí ve způsobu náhrady škody vůči úpravě náhrady škody v OZ. Dle aktuální náhrady se škoda hradí uvedením do předešlého stavu a až následně v penězích, požádá-li o to poškozený a je-li to možné a účelné. Tato změna právní úpravy se ale neprojeví do činnosti pojišťoven v jejich odškodňování nároků poškozeným a je jedno, zda se jedná o věcnou škodu, či škodu na zdraví. U věcné škody bychom si asi uměli představit, že pojišťovna nechá ze svých prostředků poškozenému opravit dopravní prostředek či jinou movitou věc a tím by mohla nahradit škodu do předešlého stavu. Těžko si ovšem tuto možnost představíme při náhradách škody na zdraví.

Je zkrátka zřejmé, že pojistitelé si do svých pojistných podmínek dosadí, že budou majetkové i nemajetkové újmy vypořádávat formou relutární restituce. V případech újmy na zdraví či životě mají nároky při povahu zadostiučinění některé lze přesně vyčíslit. U ostatních nároků na náhradu nemajetkové újmy došlo ke zrušení paušálních náhrad, zde se jedná o zrušení taxativně vymezených náhrad při jednorázovém odškodnění pozůstalých při usmrcení poškozeného a dále zejména zrušení vyhlášky č. 440/2001 sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění. Nová právní úprava vychází z toho, že se má poškozenému dostat peněžitou náhradu plně vyvažující vytrpěné bolesti a taktéž náhradu za ztížení společenského uplatnění v případě, že poškozenému vznikla v důsledku škody na zdraví, překážka lepší budoucnosti. V současnosti je více než zřejmé, že poskytování náhrady za ztížení společenského uplatnění dle nového občanského zákoníku se v právní praxi ustálí až na základě judikatury, která postupem času upraví rozsah poskytovaných náhrad. Tento stav není žádoucí pro právo poškozených na určitou právní jistotu. Na druhou stranu je nutno uvést, že výše odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění dle vyhl. 440/2001 Sb., začínalo býti zastaralé a již plně nedokázalo vyjádřit objektivní újmu poškozeného a to zejména vůči životním poměrům společnosti. Zejména tato skutečnost svedla soudy, aby ve své rozhodující praxi stále častěji využívaly ustanovení v § 7 odst. 3 vyhl. č. 440/2001 Sb., který soudcům umožňoval několikanásobné navýšení

základního bodového ohodnocení ztížení společenského uplatnění, jak ohodnotil lékař. Předpoklady pro navyšování náhrad upravila postupem času judikatura. NS ČR judikoval tyto předpoklady např. v rozhodnutí 25 Cdo 2884/2010 ze dne 12. dubna 2012: „Podle § 7 odst. 1 vyhlášky se výše odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění stanoví na základě bodového ohodnocení stanoveného v lékařském posudku. Podle odst. 3 tohoto ustanovení může soud ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele odškodnění stanovené podle této vyhlášky přiměřeně zvýšit.

Podle této úpravy představuje odškodnění ztížení společenského uplatnění již v základní výměře samo ve své podstatě náhradu za nepříznivé důsledky pro životní úkony poškozeného, pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb a pro plnění jeho společenských úkolů. Již přiznání základního odškodnění tedy předpokládá, že dosavadní možnosti poškozeného uplatnit se v životě a ve společnosti jsou v důsledku poškození zdraví objektivně omezeny. Při určení základního ohodnocení ztížení společenského uplatnění je v rámci sazby zohledňován i věk poškozeného v době vzniku škody, jak to výslovně stanoví § 3 odst. 1 vyhlášky. Zvýšení odškodnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky přichází v úvahu ve výjimečných případech hodných mimořádného zřetele, kdy možnosti poškozeného uplatnit se v životě jsou velmi výrazně omezeny či zcela ztraceny ve srovnání s úrovní jeho kulturních, sportovních či jiných aktivit v době před vznikem škody (srov. stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2011, Cpjn 203/2010, publikované pod č. 50/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Úsudek soudu o přiměřenosti zvýšení odškodnění vychází jednak z konkrétních, individuálně určených okolností posuzované věci, jednak z obecné zkušenosti soudu s přihlédnutím k jiným případům podobného druhu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1106/2008).

Vzhledem k tomu, že § 7 odst. 3 vyhlášky je právní normou s relativně neurčitou hypotézou umožňující posoudit s ohledem na okolnosti každého jednotlivého případu, jaké zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění je v konkrétním případě "přiměřené", opírá se hodnocení závažnosti trvalých zdravotních následků především o srovnání aktivit a způsobu života poškozeného před poškozením zdraví a po ustálení zdravotního stavu po jeho poškození (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 25 Cdo 759/2005, publikovaný pod C 4277 v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu).

I rozsah mimořádného zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění musí být diferencován; rozdíly v závažnosti poškození zdraví a v intenzitě omezení, jež toto poškození zdraví vyvolalo, se pochopitelně musí projevit i v rozdílné míře zvýšení náhrady (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2510/2005, ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 25 Cdo 968/2008, a ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1925/2008). Zvyšování odškodnění musí mít jisté hranice, zachovat si racionální vztah k úrovni bodového ohodnocení jednotlivých následků poškození zdraví i jeho peněžnímu vyjádření, respektovat požadavek srovnatelnosti s jinými obdobnými případy, nesmí být projevem libovůle a mít zjevně likvidační účinky pro subjekty k náhradě škody povinné, přičemž není zásadně (s výjimkou případné moderace dle § 450 obč. zák.) významné, zda škodu hradí sám škůdce nebo pojišťovna (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 25 Cdo 5223/2009).

Lze sice souhlasit s názorem, že zvyšování náhrady za ztížení společenského uplatnění pomocí násobků nemá výslovnou oporu v právních předpisech a že podstatný je nikoli násobek, jímž je základní odškodnění zvýšeno, nýbrž přiměřenost celkové částky odškodnění; na druhé straně jsou násobky užitečnou a vžitou pomůckou, která přispívá ke sjednocování rozhodovací praxe soudů.

Výrazné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění (zhruba kolem desetinásobku) je pak podle ustálené judikatury dovolacího soudu vyhrazeno především těm případům, kdy pro následky úrazu je poškozený téměř vyřazen ze života a kdy jeho předpoklady k uplatnění ve společnosti jsou téměř nebo zcela ztraceny, není schopen se sám obsloužit apod. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 25 Cdo 847/2004, publikovaný v Souboru pod C 3129).⁹³

Z judikatury tak lze vydedukovat, že poškozený, který je téměř vyřazen ze života a jeho uplatnění ve zbývajících částech života je de facto nulové, má nárok na zhruba desetinásobek odškodnění, které mu přiznával zrušená vyhláška. Z tohoto důvodu je její zrušení důvodné, neboť nyní se již nebude používat žádných tabulek, ale každý případ se nyní bude posuzovat individuálně v závislosti na konkrétnosti případu či subjektivní újmu a pocit poškozeného. Soudci nyní nebudou vázání žádnými předpisy a bude na jejich úvaze, jak zohlední mimořádné zřetele každého případu. Již o něco menší, ale důležitou změnou je rozšíření subjektivní promlčecí doby ve

⁹³ rozhodnutí NS ČR, 25 Cdo 2884/2010 ze dne 12. dubna 2012

věcech náhrady škody, neboť dvouletou subjektivní promlčecí dobu nahradila od 1. 1. 2014, subjektivní lhůta tříletá. I v tomto případě tedy dodržoval zákonodárce účel přijetí NOZ a posílil tak zájmy poškozeného i v této oblasti.

Na úplný závěr práce lze konstatovat, že rozsah a způsob náhrady škody z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla se nabytím účinnosti nového občanského zákoníku nemění jako celek, dochází však k menším či větším změnám, které jsou uvedeny v předchozích kapitolách této práce.

Seznam použitých zdrojů:

Literatura:

BUŠTA, P., PŘIKRYL, V. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla s komentářem*, Praha: Venice Music Production, 2014, 204 s. ISBN 978-80-904270-5-1

DUCHÁČKOVÁ, E., HOCHMAN J. *Principy pojištění a pojišťovnictví: praktická příručka*. Vyd. 3. Praha: Ekopress, 2009, 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4

ELIÁŠ, K. *Občanský zákoník, Velký akademický kalendář*, 1. svazek, Praha: Linde 2008, 1391 s. 978-80-7201-687-7

ELIÁŠ, K. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. 2.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. ISBN 978-80-7201-687-7.

ELIÁŠ, K. *Obsah, působ a rozsah náhrady škody v soukromém právu, Právní rádce č12/2007*

HOLUB, M., BIČOVSKÝ, J. *Odpovědnost za škodu: 2. Vyd.*, Praha: Linde, s. 494. 80-7201-486-2

HRADEC, M., KŘIVOHLÁVEK, V., ZÁRYBNICKÁ J. *Pojištění a pojišťovnictví*, Vysoká škola finanční a správní. Praha: Eupress, 2005, s. 215. ISBN 80-86754-48-0

KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. *Pojišťovací právo: Vyd. 1.* Praha: Leges, 2010, Student (Leges), 351 s. ISBN 978-808-7212-455.

KOBLIHA, I., ELISHER, D., HOCHMAN, J., HUNJAN KOBLIHOVÁ, R., TUHÁČEK, J. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka*, Praha: Leges, 2012, 390 s. ISBN 978-80-87212-97-4

KOPECKÝ, K. *Povinné ručení – otázky a odpovědi*, Havlíčkův Brod: GRADA Publisching. 2002, 95 s. ISBN 80-247-0114-6

KUBŮ, L., HUNGR, P., SINA, P. *Teorie práva*, Linde, Praha, 2007, 237 s. 978-80-7201-637-2

SPIRIT, M. *Pojistné právo*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000, 276 s. 80-245-0109-0

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář, I. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2008, 1221 s. 978-80-7400-004-1

ZÁRYBNICKÁ, J., SCHELLE, K. *Pojištění odpovědnosti za škodu: historie a současnost. Vyd. 1.* Ostrava: Key Publishing, 2010, 220 s. ISBN 80-741-8061-1.

Zákony a další předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě

Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví

Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce

Zákon č. 39/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších

předpisů

Zákon č.94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců

Rakouský občanský zákoník ABGB z roku 1811

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění

Vyhláška Ministerstva financí č. 25/1993 Sb., kterou se stanoví podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání

Vyhláška Ministerstva financí č. 309/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 205/1999 Sb., kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění vyhlášky č. 429/2002 Sb.

Vyhláška Ministerstva financí č. 492/1991 Sb., kterou se stanoví rozsah a podmínky zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla

Vyhláška Ministerstva financí č. 123/1974 Sb., kterou se stanoví rozsah a podmínky zákonného pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel provozovaného Českou státní pojišťovnou

Vyhláška Ministerstva financí č. 205/1999 Sb., kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)

Další zdroje

Důvodová zpráva k NOZ ze dne 3. února 2012

Principles of European Tort Law

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR CZ 68/53 ze dne 30. 4. 1953 ve sbírce soudních rozhodnutí pod značkou R 99/1953

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, 25 Cdo 902/2008 ze dne 26. 5. 2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, 1 Cz 59/90 ze dne 27. 9. 1990

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, 25 Cdo 2414/2008 ze dne 26. 8. 2010

Rozhodnutí NS ČR, 25 Cdo 2884/2010 ze dne 12. dubna 2012

Elektronické zdroje

www.ckp.cz

www.cak.cz

Resumé

Author has chosen the topic "COMPENSATION FOR DAMAGE ARISING FROM MOTOR THIRD PARTY LIABILITY INSURANCE" to approximate specificity both insurance and legal practice when remunerating damages coming from operation of vehicles. This thesis should introduce readers terms from the area of insurance law and its legal practice that may be useful in everyday occasions, because everyone of us can get in no time in a position of insured party or aggrieved party. The main reason can be found in the fact that any activity brings some, smaller or higher, degree of risk. Author believes there is no need to argue which risks can be considered when we daily participate in traffic operations.

Even this thesis brings some sort of risk, because since January 1st 2014 Act 89/2012 Coll., new civil code (further as "NCC") came into effect. NCC brought considerable amount of changes that are quite frequently compelling - changes not only terminological, but also significant changes in remuneration of individual claims for damages. However, since insurance companies will compensate under the existing legal regulations and legal practice, author comes from existing practice, but tries to take into account NCC.

The thesis is divided into three main chapters and further into subchapters. Because the main perspective of this thesis is to introduce damages from vehicle insurance for the lay public, the work offers in its first part short excursion into the insurance and insurance industry. Second part discusses liability for damages (obligation to stand the loss). Prerequisites for filling the liabilities and liability for damages under the existing legal regulation and under the NCC are considered in subchapters of the second parts. Following subchapters deal with damages from vehicle insurance and offer review of legal regulations of this insurance. Third part is concentrated on the damages alone and on the compensation of individual claims that can injured parties demand under the Czech law.